

Univerzita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta

Posouzení životní situace ohrožených dětí

Assessment of endangered children

Bakalářská práce

Mgr. et Bc. Jan Kaňák

Praha

Monika Hamplová

2015

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce, panu Mgr. Janu Kaňákovi, za odborné vedení, pomoc a rady při zpracování této práce, dále pak své rodině za podporu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Posouzení životní situace ohroženého dítěte“ vypracovala samostatně s použitím níže uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 8.7. 2015

Monika Hamplová

Anotace a klíčová slova

Předkládaná práce pojednává o problematice posouzení životní situace ohrožených dětí. Práce je koncipována jako porovnání metod vybraných autorů s výchozím textem, ve kterém jsem si vydefinovala tři základní oblasti pro posouzení. Třemi základními oblastmi pro posouzení jsou: cíle, metody a strategie pro posouzení. Cílem práce je poskytnout dostupný obraz o posuzování životní situace ohrožených dětí českým sociálním pracovníkům a pracovnícím.

Klíčová slova:

Posouzení, životní situace, ohrožené dítě, metody posouzení, cíle posouzení, strategie posouzení.

This work explains issues involving the Assessment of endangered children. The work is conceived as a comparison of methods according to the chosen authors with the basic text, in which I defined three main topics of evaluation. These three topics are; purposes, methods and strategies of an Assessment. The purpose of this work is to give Czech social workers an available image of the Assessment of health condition of endangered children.

The key words: Assessment, Health condition, Endangered children, Methods of an Assessment, Purposes of an evaluation, Strategies of an Assessment.

Obsah

Poděkování	2
Prohlášení.....	3
Anotace a klíčová slova	4
1.Úvod	7
2.Posouzení	10
3.Rámec pro posuzování textů	13
3.1Cíl.....	13
3.2Strategie	14
3.3Metody	16
4.Popis modelů v literatuře	20
4.1Matoušek, Pazlarová	20
4.1.1Cíl.....	20
4.1.2Metody.....	20
4.1.3Strategie	26
4.2Navrátilová	26
4.2.1Cíl.....	28
4.2.2Metody.....	31
4.2.3Strategie	32
4.3Hradecké dny.....	34
4.3.1Pavel Navrátil, Pravda v posouzení životní situace.....	34
4.3.2Martin Smutek, možnost objektivního posouzení reality v souvislosti intersubjektivity světa	42
5.Zjištění.....	44

5.1 Posouzení cíle	45
5.2 Porovnání strategie	45
5.3 Porovnání metod	47
6. Závěr	53
Seznam literatury	58
Přílohy	59
Summary	60

1. Úvod

Posouzení životní situace ohroženého dítěte je zásadním bodem pro sociálního pracovníka či sociální pracovníci při šetření, zda v rodině nedochází ke špatnému zacházení s dítětem a není tím tedy narušena jeho výchova a vývoj. Analýza a následné zhodnocení vybraných modelů pro posouzení životní situace, kterými se v práci zabývám, se k problematice ohrožených dětí váže tak, že poskytuje preventivní ochranu pro děti s možností ohrožení, ve smyslu včasného zachytu takovýchto tendencí skrze použití vybraných metod sociálními pracovníky či sociálními pracovníci. V případech podezření na špatné zacházení s dětmi pak sociální pracovník či sociální pracovníce přichází do rodiny, kde provádějí šetření rodiny přímo v jejich bydlišti, či se s rodinou setkají na domluveném místě. Během šetření pak postupují prostřednictvím vybraných modelů, kdy si zvolí cíl, čeho chtějí během posouzení životní situace dosáhnout, jaké metody pro posouzení vyberou a jaké strategie přitom využijí. I obecně popsané modely mohou být také využity v konkrétních případech posuzování u ohrožených dětí.

Posouzení životní situace patří k jednomu z hlavních témat a úkolů sociálních pracovníků a sociálních pracovníc. Posouzení životní situace ohroženého dítěte má za úkol skrze strukturovaný proces, zahrnující určení cílů, metod, strategií a další aspektů pro posouzení, záleží na volbě sociálního pracovníka či sociální pracovníce, do jaké hloubky chce posouzení zkoumat, zjistit stav životní situace dítěte, popřípadě vydefinovat a zajistit ohrožující prvky v životní situaci dítěte. S posouzením životní situace ohroženého dítěte souvisí i zhodnocení rodinného zázemí, ve kterém dítě vyrůstá. Správný chod a funkce rodiny mají značný vliv na vývoj dítěte a naplnění uspokojení jeho vývojových potřeb, což je pro budoucí vývoj dítěte zásadní. Provedení nekvalitního posouzení může vést k fatálním závěrům, v kterých může dojít až k týrání či zanedbávání dítěte.

Posouzení samotné může v sobě skrývat mnoho prvků, které mohou být nedbalým posouzením opominuty, a které pak mají nepříznivé dopady na životní situaci dítěte, proto je v dnešní době na toto téma znovu obrácen pohled a kladen veliký důraz také pro možnost existence různých úskalí, která mohou během provedení posouzení, sociálními

pracovníky či sociálními pracovníci, nastat. Na nutnost komplexnosti při řešení posouzení životní situace ohroženého dítěte z hlediska biopsychosociálního aspektu individuality člověka a spolupráce odborníků z oblasti medicínské, psychologické a sociální či sociálně právní poukazuje například i Matoušek.¹

Cílem této práce je na základě dostupné literatury objektivně zhodnotit a poskytnout dostupný obraz o posuzování životní situace ohroženého dítěte, který je v Čechách sociálním pracovníkům či sociálním pracovnícím k dispozici. Jedná se tedy o posouzení vybraných modelů skrze vydefinovaných tří oblastí posouzení dle Navrátila, kterými jsou cíl, metody a strategie a popisu jejich společných vlastností s výchozími body.

Svou práci jsem koncipovala do dvou hlavních částí. Výchozí částí je Rámec pro posuzování textů, kde jsem vydefinovala tři základní oblasti provedení posouzení tak, jak je definuje Navrátil. Jedná se o cíl, metody a strategie. Na základě popisu a charakteristik jednotlivých oblastí posouzení, aplikuji získané informace na ostatní vybrané autory, kterými jsou Matoušek a Pazlarová², Navrátilová³ a ze Sborníku konference Hradecké dny pak autoři Martin Smutek⁴ společně i s dalším textem od Pavla Navrátila⁵.

---

¹ KOVAŘÍK, Jiří. Posuzování potřeb ohroženého dítěte. In: MATOUŠEK, Oldřich, KOLÁČKOVÁ, Jana; KODYMOVÁ, Pavla (eds.) MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008, 380 s. ISBN 978-80-7367-502-8. s. 201-229

² MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha. ISBN 978-807-3677-398.

³ NAVRÁTILOVÁ, Jitka. Proces posouzení životní situace jako zdroj ohrožení dítěte (faktory ovlivňující posouzení ohrožených dětí). SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2011, 11(2): 40-52 [cit. 2015-06-19]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialni prace.cz/soubory/sp2_2011_web-140320151012.pdf

⁴ SMUTEK, Martin. Intersubjektivita světa a posuzování životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka, Martin SMUTEK, eds. *Posuzování životní situace v sociální práci*. První. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 26 - 32. ISBN 978-80-7041-419-4.

⁵ NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). *Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008*. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

Vybrané autory jsem zvolila z důvodu oblastí uchopení posouzení životní situace, kterému se všichni vybraní autoři věnují.

Matouška s Pazlarovou⁶ jsem volila z důvodu komplexnosti v procesu posouzení životní situace ohroženého dítěte, neboť jejich zájem v posouzení se vztahuje nejen na samotné dítě, ale také na rodinu, rodinné vztahy a obecně rodinné zázemí, které je důležitým prvkem považovaným za přirozené prostředí pro vývoj dítěte. Tedy pak model pro posouzení životní situace dle Matouška a Pazlarové může být brán jako výchozím modelem v procesu posouzení, jelikož se zabývá rodinou jako celkem, ale zároveň i rodinou ve vztahu k dítěti, či k rodinným vztahům.

Jitku Navrátilovou⁷ jsem zvolila z důvodu přínosu informativního základu a teoretického pozadí pro proces posouzení a zaměřením cíle pro posouzení na vývojové potřeby dětí, rodičovské kompetence, rodinu a faktory prostředí.

Sborník Hradecké dny jsem zvolila z důvodu, že se zaměřuje na téma posouzení životní situace, které bylo hlavním předmětem na konferenci v Hradci Králové. Ze sborníku Hradecké dny jsem volila autory Navrátila⁸ a Smutka⁹ z důvodu, že problematiku posouzení životní situace pojali v kontextu společenské zakázky a teoretických konceptů, což tvoří v souvislosti s posouzením životní situace ohroženého dítěte jeho teoretické

---

⁶ MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha. ISBN 978-807-3677-398.

⁷ NAVRÁTILOVÁ, Jitka. Proces posouzení životní situace jako zdroj ohrožení dítěte (faktory ovlivňující posouzení ohrožených dětí). *SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA* [online]. 2011, 11(2): 40-52 [cit. 2015-06-19]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/sp2_2011_web-140320151012.pdf

⁸ NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). *Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008*. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

⁹ SMUTEK, Martin. Intersubjektivita světa a posuzování životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka, Martin SMUTEK, eds. *Posuzování životní situace v sociální práci*. První. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 26 - 32. ISBN 978-80-7041-419-4

pozadí, z hlediska pochopení významu samotného posouzení ve smyslu společenské zakázky a seznámení se s koncepty pro posouzení.

V textu ze sborníku Hradeckých dnů se Navrátil drží svých strategických postupů, proto logicky Navrátilovy texty mezi sebou neporovnávám, ale pouze reflektuji v jeho druhém textu, Navrátilův pohled na posouzení z hlediska uchopení pravdy. Z důvodu výběru pouze vybraných textů se nejedná o poskytnutí celkového obrazu posouzení, ale pouze poskytují obraz s ohledem na vybrané texty, které dle mého výběru reflektují určitým způsobem různé oblasti posouzení.

První částí této práce je zaměření se na text Pavla Navrátila¹⁰, který jsem použila jako výchozí pro definování si klíčových oblastí pro posouzení životní situace nezaopatřeného dítěte. Klíčovými oblastmi jsou cíl, metody a strategie. Text jsem analyzovala a dle vybraných oblastí charakterizovala a popsala. V druhé části práce, která je odpovědí na cíl práce jsem informace, získané vydefinováním si klíčových oblastí pro posouzení, následně aplikovala při vyhodnocování odlišností s vybranými autory v jejich pohledech na cíl, metody a strategie posouzení a jednotlivé charakteristiky dle vybraných oblastí porovnávala mezi sebou. Navrátilův text ze Sociální práce jsem zde využila jako určité schéma, skrze které nahlížím na ostatní vybrané modely.

---

¹⁰ NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialni prace.cz/soubory/1-2007_rolsocialnihopracovnika-120116134909.pdf

2. Posouzení

Posouzení obecně můžeme považovat za komplexní aktivitu. Jedná se o strukturovaný proces, který zahrnuje systematické a cílené sbírání informací. Proces posouzení není jen prostým sběrem faktů a informací, ale sociální pracovník musí postupovat s jasně daným plánem. Nejdůležitějším a pozičně prvním místem, co se důležitosti týče, je znát důvod, proč sociální pracovník hledá konkrétní informace.¹¹

Provedení správného posouzení životní situace je velmi důležité, jak ve vztahu k dítěti, tak i ve vztahu k samotným funkcím rodiny. Správným chodem rodiny lze zabránit patologickým a nežádoucím vlivům, jako jsou zneužívání, týrání či zanedbávání.¹²

Provedením kvalitního posouzení chceme těmto nežádoucím vlivům předejít. Jako špatné zacházení s dětmi Matoušek uvádí jakékoliv úmyslné či neúmyslné chování pečující osoby, které se vymyká společenským normám a ohrožuje dítě. V současnosti rozlišujeme tyto čtyři skupiny poškozování dětí.¹³

1) Tělesné týrání

Jeho nejčastější podobou je bití. Vyskytují se ale také případy s trháním vlasů, opařováním, vystavováním chladu, odpírání jídla a tekutin, topení ve vodě, dušení, podávání jedů apod.¹⁴

---

¹¹NAVRÁTILOVÁ, Jitka. Proces posouzení životní situace jako zdroj ohrožení dítěte (faktory ovlivňující posouzení ohrožených dětí). SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2011, 11(2): 40-52 [cit. 2015-06-19]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/sp2_2011_web-140320151012.pdf

¹²MATOUŠEK, Oldřich. Sociální práce se zneužíváními, týranými a zanedbávanými dětmi a jejich rodinami. In: MATOUŠEK, Oldřich, KODÝMOVÁ, Pavla, KOLÁČKOVÁ Jana (eds.) 2005. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 351 s. ISBN 80-736-7002-X. s. 27-42

¹³MATOUŠEK, Oldřich. Sociální práce se zneužíváními, týranými a zanedbávanými dětmi a jejich rodinami. In: MATOUŠEK, Oldřich, KODÝMOVÁ, Pavla, KOLÁČKOVÁ Jana (eds.) 2005. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 351 s. ISBN 80-736-7002-X. s. 27-42

¹⁴MATOUŠEK, Oldřich. Sociální práce se zneužíváními, týranými a zanedbávanými

2) Sexuální zneužívání

To zahrnuje sexuální styk mezi příbuznými neboli incest. Dále mezi ně také patří různé sexuální praktiky, účasti dětí na náboženských sexuálních rituálech či tvorbě pornografie.¹⁵

3) Zanedbávání

Zanedbávání je opomíjení významných potřeb dítěte, případně opouštění dětí.¹⁶

4) Emoční týrání

Emočním týráním se rozumí terorizováním dítěte, ať už neustálou kritikou, nadávkami nebo jinými druhy ponižování.¹⁷

Jak jsem již zmiňovala, špatně provedeným, podceněným či dokonce nedostatečným posouzením životní situace můžeme dítě vystavit nežádoucím až fatálním tendencím a z nichž plynoucím následkům ze stran rodičů či pečujících osob.

V předchozím odstavci jsme se dozvěděli, dle Matouška, informace konkretizující skupiny činů, označovaných jako poškozování dětí. V detailnějším rozboru těchto činů bychom už našli pojem, kterému se věnují Sedláková s Kalátovou, směřujícího nás ke konkrétní problematice, a který zní Syndrom týraného, zneužívaného a

---

děťmi a jejich rodinami. In: MATOUŠEK, Oldřich, KODÝMOVÁ, Pavla, KOLÁČKOVÁ Jana (eds.) 2005. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 351 s. ISBN 80-736-7002-X. s. 27-42

¹⁵MATOUŠEK, Oldřich. Sociální práce se zneužíváními, týranými a zanedbávanými dětmi a jejich rodinami. In: MATOUŠEK, Oldřich, KODÝMOVÁ, Pavla, KOLÁČKOVÁ Jana (eds.) 2005. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 351 s. ISBN 80-736-7002-X. s. 27-42

¹⁶MATOUŠEK, Oldřich. Sociální práce se zneužíváními, týranými a zanedbávanými dětmi a jejich rodinami. In: MATOUŠEK, Oldřich, KODÝMOVÁ, Pavla, KOLÁČKOVÁ Jana (eds.) 2005. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 351 s. ISBN 80-736-7002-X. s. 27-42

¹⁷MATOUŠEK, Oldřich. Sociální práce se zneužíváními, týranými a zanedbávanými dětmi a jejich rodinami. In: MATOUŠEK, Oldřich, KODÝMOVÁ, Pavla, KOLÁČKOVÁ Jana (eds.) 2005. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 351 s. ISBN 80-736-7002-X. s. 27-42

zanedbávaného dítěte, který se v anglosaské literatuře objevuje pod zkratkou CAN (Child Abuse and Neglect).¹⁸ Jako týrání, zneužívání a zanedbávání uvádějí zmiňované autorky následující: „*Jakékoliv nenáhodné, preventibilní, vědomé (případně i nevědomé) jednání rodiče, vychovatele anebo jiné osoby vůči dítěti, jež je v dané společnosti nepřijatelné nebo odmítané a jež poškozuje tělesný, duševní i společenský stav a vývoj dítěte, popřípadě způsobuje jeho smrt*“.¹⁹ Aby se zabránilo takovému a dalším jiným podobným násilnostem a poškozování dětí, je nutné a klíčové pro sociální pracovníky a sociální pracovnice být schopný aplikovat metody a strategie pro posouzení životní situace ohroženého dítěte k včasnému odhalení a zachycení těchto tendencí ze stran pečujících osob, rodičů či rodinných příslušníků.

Na důležitost rodiny poukazuje i Matoušek s Pazlarovou. Ti tvrdí, že až do 18. století byla rodina považována v evropském prostředí za společenství, které své členy zajišťovalo jak po ekonomické stránce, tak i v poskytování vzdělání a péče v době nemoci či stáří. Rodina byla samozřejmostí a přežití mimo rodinu bylo téměř nemožné.²⁰

Matoušek za zabývá reakcemi společnosti na špatné zacházení s dítětem, které klasifikuje na škále počínající represí, což znamená zamezení pachateli v pokračování jeho činů, případně zahájením trestního postihu, až končící pomocí. Tyto reakce jsou zprostředkovávány a zajištěny zejména například zákonem o sociálně- právní ochraně dětí zákon č. 359/1999 Sb., a zákonem o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních- zákon č. 109/2002 Sb. Ústavní výchova je pak nařízena jen v takových případech, kdy je výchova dítěte vážně ohrožena rodiči, či osobami zodpovědnými za výchovu dítěte, a kdy jiná opatření nevedla k nápravě. Jako jiná opatření jsou uváděna

---

¹⁸SEDLÁKOVÁ, Gabriela a Dagmar KALÁTOVÁ. *Vybrané ošetřovatelské modely a týrané dítě*. 1. vyd. Praha: Triton, 2010, 140 s. ISBN 978-807-3874-124.

¹⁹SEDLÁKOVÁ, Gabriela a Dagmar KALÁTOVÁ. *Vybrané ošetřovatelské modely a týrané dítě*. 1. vyd. Praha: Triton, 2010, 140 s. ISBN 978-807-3874-124. 13s.

²⁰MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha. ISBN 978-807-3677-398

napomenutí, dohled, omezení a uložená povinnost využít pomoci od odborného poradenského zařízení.²¹

Pojem ohrožené dítě je definováno, jako dítě ve zvlášť obtížných situacích. S poukázáním na dokument Světové deklaraci o přežití dětí, jejich ochraně a rozvoji z roku 1990 pak pojem ohrožené dítě vztahuje na sirotky, děti ulice, děti uprchlíků, přesídlenci, oběti válek a přírodních i lidmi způsobených katastrof, děti migrujících dělníků nebo děti žijící v jiných sociálně znevýhodněných skupinách, pracující děti, děti a mladí uvězněni v pasti prostituce, pohlavního zneužívání a jiných forem vykořisťování, invalidní děti, adolescentní provinilci, oběti apartheidu a cizí okupace.²²

3. Rámec pro posuzování textů

V rámci této kapitoly budu čerpat z odborného článku pana Navrátila²³, který byl publikován v časopise Sociální práce/ sociálna práca v roce 2007. Jedná se o text, který shrnuje dostupné zahraniční zdroje a tím umožňuje sledovat podstatné oblasti, které následně budou v dalších kapitolách popsány. Jedná se o sledování těchto tří oblastí, které se týkají cíle, strategie a metod. Navrátil se zde zabývá posouzením životní situace a skrze nějž nám nabízí informace, jak na samotné posouzení. Následné pohledy na posouzení životní situace od dalších, vybraných autorů budeme porovnávat skrze tři oblasti vydefinované v tomto textu.

---

²¹MATOUŠEK, Oldřich. Sociální práce se zneužívanými, týranými a zanedbávanými dětmi a jejich rodinami. In: MATOUŠEK, Oldřich, KODÝMOVÁ, Pavla, KOLÁČKOVÁ Jana (eds.) 2005. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 351 s. ISBN 80-736-7002-X. s. 27-42

²²KOVAŘÍK, Jiří. Posuzování potřeb ohroženého dítěte. In: MATOUŠEK, Oldřich, KOLÁČKOVÁ, Jana; KODÝMOVÁ, Pavla (eds.) MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008, 380 s. ISBN 978-80-7367-502-8. s. 201-229

²³NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/1-2007_rolsocialnihopracovnika-120116134909.pdf

3.1 Cíl

Navrátil²⁴ klade veliký důraz na zvolení cíle. Přímo to označuje za samotný počátek posouzení. Za cíl posuzování považuje určení si toho, co má být rozpoznáno. Důležité je přesné formulování si právě samotného cíle, neboť to pak velmi ovlivní celý průběh posuzování. Navrátil popisuje cíl z objektivnějšího hlediska. Dozvídáme se zde vše, co je podle něj potřebné k formulaci, či určení si cíle. S formulováním cíle také souvisí stanovení si otázek, skrze které budeme samotným posouzením postupovat. Důležité jsou zde otázky navádějící nás k postupnému zjištění cíle. Určení si cíle není však aplikovatelné na více případů posouzení. Klienti a jejich životní situace se liší, a proto je tedy nutné být flexibilní ze strany sociálních pracovníků a sociálních pracovníc, čímž docílíme přizpůsobení se konkrétní situaci a konkrétnímu problému, včetně následné aplikace pomoci. Je tedy důležité vydefinovat si cíl vzhledem k hlavnímu objektu posuzování. Pokud byl již daný případ v předchozí době šetřen jiným sociálním pracovníkem či sociální pracovníci, nesmíme opomenout čerpat z již zjištěných informací o klientovi. K tomu je však nutno přistupovat s odstupem, jelikož zjištěná data už nemusí platit a být aplikovatelná pro naši aktuální potřebu, je zde tedy třeba si zjištěné informace ověřit.²⁵

Jakou další možnost formulace cíle uvádí Navrátil „posouzení porozumění životní situaci uživatele služby, identifikace potenciálních oblastí životní situace změny, aby bylo možno později koncipovat odůvodněnou intervenci“.²⁶

---

²⁴ NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniproce.cz/soubory/1-2007_rolsocialnihopracovnika-120116134909.pdf

²⁵ NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniproce.cz/soubory/1-2007_rolsocialnihopracovnika-120116134909.pdf

²⁶ NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204.

Vydefinovaný obraz oblasti cíle obsahuje následující:

Skrze toto vydefinování cíle od Navrátila bude probíhat následná analýza v ostatních modelech pro posuzování. Pro analýzu následujících textů v oblasti cíle bude pro nás výchozí fakt, že pro Navrátila posouzení začíná přesným určením si cíle. V ostatních textech tedy budeme analyzovat, zda ostatní autoři za zahájení posouzení považují také právě určení si cíle, jako Navrátil. Zda jsou ostatní modely, v oblasti cíle, popsány do hloubky tak, jak to uvádí Navrátil, který společně s vydefinováním si cíle uvádí také důležitost volby otázek, na které je třeba se zaměřit a určení si zdrojů informací, odkud budeme čerpat při zjišťování informací o klientovi, či zda autoři berou jako cíl posouzení porozumění životní situace klienta užívajícího služeb, identifikování potenciálních oblastí, ve kterých došlo v rámci klientova života ke změně.

3.2 Strategie

Navrátil uvádí dvě odlišná strategie posouzení. Jedná se o kvantitativní a kvalitativní strategie.²⁷

Kvantitativní strategie v posouzení klade důraz na tvorbu posuzovacích validizovaných nástrojů, kterou mohou být následně využity k provádění měření různých aspektů sociální situace v rodině. Cílem kvantitativní strategie je vytváření takových výsledků, které jsou objektivních, přesné a zároveň konzistentní a nezávislé na pozorovateli.²⁸

Dostupné z: http://www.socialniproce.cz/soubory/1-2007_rolsocialnihopracovnika-120116134909.pdf str. 73

²⁷NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNÁ PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniproce.cz/soubory/1-2007_rolsocialnihopracovnika-120116134909.pdf

²⁸NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNÁ PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniproce.cz/soubory/1-2007_rolsocialnihopracovnika-120116134909.pdf

Kvalitativní strategie využívá spíše reflexi a to ve smyslu reflexe povahy individuálních charakteristik, týkajících se podmínek rodiny. Klade důraz na profesionální úsudek, který je založený na vhledu do situace a zároveň jejím hloubkovým pochopením.²⁹

Diagnostické pojetí posouzení životní situace. V souvislosti s tímto přístupem Navrátil čerpá ze zahraničních autorů, kteří kladou důraz na potřebu důkladné diagnózy klientova problému, od které se pak odvíjí plán intervence či psychoterapie.³⁰

Dále Navrátil uvádí teorii ke strategii v posuzování, kterou definuje jako tři kognitivní modely, ovlivňující způsob posouzení problémové situace klienta sociálními pracovníky či sociálními pracovníci.³¹

První model, týkající se srovnávání a klasifikace, je označen jako konvenční. Problémová situace klienta je v něm srovnávána sociálním pracovníkem či sociální pracovníci s funkcí instituce a s vlastní zkušeností. Navrátil zmiňuje precedent, jako způsob práce s klientem, kde sociální pracovník či sociální pracovníce vychází z konvenčních a zavedených postupů.³²

---

²⁹NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNÁ PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniproce.cz/soubory/1-2007_rolsocialnihopracovnika-120116134909.pdf

³⁰NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNÁ PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniproce.cz/soubory/1-2007_rolsocialnihopracovnika-120116134909.pdf

³¹NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNÁ PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniproce.cz/soubory/1-2007_rolsocialnihopracovnika-120116134909.pdf

³²NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNÁ PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniproce.cz/soubory/1-2007_rolsocialnihopracovnika-120116134909.pdf

Druhý model je označen jako strukturální a je ovlivněn aplikací strukturální teorie. Navrátil zde uvádí, že problémová situace klienta je reinterpretována a vnímána v sociálních kategoriích kontextu sociální sítě nebo komunity.³³

Poslední pak heuristický model, kde, jak Navrátil tvrdí, hledá sociální pracovník či sociální pracovnice různé zdroje informací a snaží se problémovou situaci vnímat v různých souvislostech, například se snaží neopomíjet morální dimenzi.³⁴

Vydefinovaný obraz oblasti strategie obsahuje následující:

V oblasti strategie je pro následnou analýzu v následujících textech důležité posuzovat, zda ostatní autoři zmiňují strategické prvky totožné s Navrátilovými, to znamená, zda v nich můžeme nalézt kvantitativní a kvalitativní přístup. Tedy kvantitativní přístup zabývající se měřeními a použitím validizovaných nástrojů a kvalitativní, kde sociální pracovník či sociální pracovnice využívají reflexi a svůj profesionální úsudek.

3.3 Metody

Jako základním aspektem pro správné určení si metod pro posouzení životní situace klienta Navrátil uvádí klást si otázku cíle našeho posouzení, čeho chceme dosáhnout, co chceme zjistit. Vytyčuje zde otázku „Co musím udělat, abych se o klientovi a jeho sociálním prostředí, dozvěděl vhodným a účinným způsobem to, co je třeba?“³⁵

---

³³NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/1-2007_rolsocialnihopracovnika-120116134909.pdf

³⁴NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/1-2007_rolsocialnihopracovnika-120116134909.pdf

³⁵NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/1-2007_rolsocialnihopracovnika-120116134909.pdf str. 118

Dle Navrátila je vhodné použít širší spektrum zjišťovacích metod, tedy ne jen jednu. Dosáhneme tím objektivnějšího záběru posouzení a tedy i efektivnějšího a zároveň zachytíme komplexní obraz životní situace klienta.

Modelů a přístupů pro posouzení životní situace je hned několik.³⁶

Navrátil zde zmiňuje například dotazníky, testy, škály, hry, malování, analýza dokumentů, ale jako nejefektivnější označuje rozhovor.

Dotazníky a testy jsou totiž stavěny cíleně. Otázky jsou sestaveny tak, aby jejich následné odpovědi vedly co nejkonkrétněji k zjištění cíle. Jako efektivní považuje Navrátil opětovné použití dotazníkových metod, s kterým dospějeme monitorace vývoje v rámci změny času. Při volbě dotazníkového šetření je důležité ujistit se, že klient daným otázkám rozumí v jejich pravém kontextu a tím předejít nesrovnalostem a nedorozuměním při zjišťování výsledku, případně v porovnávání změny v čase.³⁷

Techniku malování či kreslení je nejvhodnější využít při práci s dětmi, někdy se však mohou vyskytnout i chvíle, kdy je vhodné použít tuto metodu i s dospělými a to zejména v případech, kdy je pro klienta obzvláště psychicky i emočně náročný vyjádřit své myšlenky slovy. Je tedy mnohem lehčí vše vyjádřit na papír a to ať už v podobě náčrtu či náčrtu.³⁸

Dále Navrátil zmiňuje jako důležitý prostředek pro posuzování situace a to pozorování, které v podstatě sociální pracovník či sociální pracovníce využívají po celou

---

³⁶NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNÁ PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/1-2007_rolesocialnihopracovnika-120116134909.pdf

³⁷NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNÁ PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/1-2007_rolesocialnihopracovnika-120116134909.pdf

³⁸NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNÁ PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/1-2007_rolesocialnihopracovnika-120116134909.pdf

dobu průběhu samotného posuzování. Pozorování se však dá pojmout ze dvou úhlů pohledu. Za prvé se jedná o již zmíněné pozorování v rámci samotného posuzování a to tedy nijak specializované. Za druhé se jedná již o systematizované pozorování, kde si ještě předem, před začátkem komunikace s klientem ujasníme, jaké rysy a prvky pozorovaného chování chceme pozorovat a z jakého důvodu. Navrátil podotýká, že při volbě modelu pozorování je nezbytné neopomenout vzít v úvahu tyto tři okolnosti: souhlas, cíl a kontext. Nejprve však, ještě před samotným zahájením cíleného pozorování, by měl být pozorovaný obeznámen s seznámen s plánem a cílem samotného aktu pozorování. Z hlediska souhlasu platí, že klient či obecně pozorovaný, by měl, po předchozím vysvětlení cíle předmětu, s pozorování předem souhlasit.³⁹

Analýza dokumentů neboli jejich rozbor, je podle Navrátil jedním z dalších prostředků zjišťování informací během posouzení, kdy se především jedná o práci s dokumenty, kterou by měli sociální pracovníci a pracovníce s naprostou samozřejmostí ovládat. Analýza by měla být prováděna s dostatečnou pozorností a systematicky, aby se zabránilo možným únikům z nedbalého věnování pozornosti určitému tématu. Informace zjištěné analýzou dokumentů by neměly být brány jako samozřejmá a objektivní zjištěná obsahující absolutní pravdu o klientovi, jelikož by se jednalo o riskantní postup ve smyslu zkreslení informací o klientovi. Se zjištěnými informacemi je nutno pracovat s opatrností, a vždy se zamyslet nad povahou informace, která je v konkrétním dokumentu uvedena.⁴⁰

Nalezená informace totiž může být dvojího typu, dle typu posuzujícího sociálního pracovníka či sociální pracovníce, kteří záznam o klientovi vytvořili.

---

³⁹NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/1-2007_rolsocialnihopracovnika-120116134909.pdf

⁴⁰NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/1-2007_rolsocialnihopracovnika-120116134909.pdf

Navrátil vysvětluje, že se může jednat buď o ukvapený úsudek, který vznikl v důsledku nahodile zachyceného, nebo z předem očekávaných příznaků vytvořeného dojmu, který následně do dokumentu zaznamenal.⁴¹

Na druhé straně se však může jednat o sdělení obsahující kvalitně zjištěné informace, jejichž příprava pro zjištění prošla důkladnou přípravou obezpečující pozorovatele, v našem případě sociálního pracovníka či sociální pracovníci, s určitým rysem klientovy situace. Zjištěná informace je pak věrohodným materiálem vhodným pro zařazení do procesu posuzování.⁴²

Analýzu v ostatních textech je důležité posoudit skrze zmíněné Navrátilovy metody, zda s nimi pracují a doporučují pro využití během procesu posouzení v textech i další autoři.

---

⁴¹NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/1-2007_rolsocialnihopracovnika-120116134909.pdf

⁴²NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/1-2007_rolsocialnihopracovnika-120116134909.pdf

4. Popis modelů v literatuře

Popis jednotlivých modelů v literatuře je hlavní částí odpovídání na cíl práce. Tedy posouzení vybraných modelů skrze vydefinované oblasti posouzení dle Navrátila. Popis modelů v literatuře má za cíl poskytnout informaci o tom, jaký obraz o posuzování životní situace mají čeští sociální pracovníci a pracovníce k dispozici.

Celkem jsem si zvolila tři modely, které jednotlivě popíšu dle vydefinovaných oblastí pro posouzení. Jedná se o modely autorů Matouška a Pazlarové, Navrátilové, vybrané články- Navrátil, Smutek, publikované ve sborník Hradecké dny. Autory jsem zvolila vzhledem k tématice, které se v souvislosti procesu posouzení životní situace zabývají. Matouška s Pazlarovou a Navrátilovou z důvodu pojetí posouzení životní situace se zaměřením se na dítě, rodinu, vývojové potřeby dětí, rodičovské kompetence, vztahy v rodině, tedy komplexního pojetí posouzení životní situace ohroženého dítěte v kontextu rodinného pozadí. Autory Navrátila a Smutka z důvodu přínosu teoretických konceptů do procesu posouzení a pochopení posouzení v kontextu společenské zakázky.

4.1 Matoušek, Pazlarová

Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny dle autorů Oldřicha Matouška a Hany Pazlarové považuje za nezbytné sledovat rodinnou situaci, vztahy v rodině a její hierarchii, jako například kdo je vůdčím typem a kdo naopak není.⁴³

4.1.1 Cíl

Matoušek s Pazlarovou si za cíl posouzení kladou zjištění rodinných poměrů dětí, mladistvých a dospělých.

---

⁴³MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha. ISBN 978-807-3677-398.

4.1.2 Metody

Matoušek a Pazlarová tvrdí, že pro posuzování rodiny je vhodné použít více metod, čímž se rozšíří záběr sledovaných informací, vhod také přijde to, když pozorování provádí více osob. Každý z posuzovatelů má jiný, subjektivní, individuální pohled na danou věc, proto je vhodný větší počet pozorovatelů pro následnou diskuzi, vyjasnění nepřesností, objektivního pohledu na věc. Posuzování dle těchto autorů můžeme rozdělit na několik částí.⁴⁴

Rozhovor, týkající se vlastního chování posuzovaného člena rodiny.

Je třeba rozmyslet si ještě před nástupem do rodiny, jaká témata zvolit, a s kterými členy rodiny se o tom bavit, zda téma probírat s jednotlivci či hromadě. Striktní návod na témata, jaká volit, či nevolit, neexistuje. Každý člověk reaguje individuálně a subjektivně na různá témata a proto téma, co nedělá problém jednomu člověku, například rozhovor na nějaké traumatizující téma, které dospělý člověk prožil v minulosti, může být pro někoho akceptovatelné a pro někoho, kdo trauma dosud nezpracoval, může být toto téma nanejvýš nepříjemné.⁴⁵

Rozhovor týkající se chování jiných členů rodiny a fungování rodiny jako celku

Ve skupině rozhovorů, jako metod pro posuzování, využívají Matoušek s Pazlarovou teze Kimové, které se týkají zásad pro vedení rozhovoru s dospělými a staršími dětmi.

Ta považuje právě rozhovor za základní metodu při posouzení pro sociální pracovníky či sociální pracovnice. Prostřednictvím Kimové uvádí Matoušek s Pazlarovou pět užitečných typů otázek, které Kimová považuje za klíčové, pokud chceme dosáhnout efektivního rozhovoru.⁴⁶

---

⁴⁴MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha. ISBN 978-807-3677-398.

⁴⁵MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha. ISBN 978-807-3677-398.

⁴⁶MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha. ISBN 978-807-3677-398.

První zásadou při rozhovoru uvádí Kimová předchozí úspěchy. Jejich důležitost je v uvědomění si úspěšných okamžiků života klienta. Rozpomenutí se na úspěšné okamžiky v životě může být velmi přínosem z důvodu přínosu optimismu do klientovy mysli. Ptát se na tyto momenty úspěchu by mělo být záměrné. Prostřednictvím nich si klient znovu připomene a uvědomí své silné stránky, dojde k zvýšení sebevědomí a k mobilizaci zdrojů nutných pro řešení konkrétní aktuální situace. Otázky během rozhovoru ze strany sociálního pracovníka či sociální pracovníce by měly být myšleny a řečeny ve smyslu dotazu, co je nutné udělat pro opakování úspěchu. Kimová dodává, že tento způsob rozhovoru buduje a rozvíjí vzájemnou důvěru mezi sociálním pracovníkem či pracovnící a klientem více, než dotazování na předchozí neúspěchy, selhání, či špatné zkušenosti.⁴⁷

Druhou zásadou jsou výjimky. Po definování si problému klient společně se sociálním pracovníkem či sociální pracovnící identifikují okamžiky, kdy se problém mohl objevit, ale neobjevil. Kimová zde uvádí snahu zmapovat okolí a zaměřit se na definování toho, proč problém nenastal, i když nastat mohl. Zjišťuje se především kdo, co, kde, kdy a jak udělal, že problém nakonec nenastal. Rozpomenutí se na tyto momenty a faktory, určující proč, z jakého důvodu problém nakonec nenastal, jsou velmi důležití, byť by se jednalo jen krátké či málo významné okamžiky. Problematické chování vedoucí k následnému problému, dle Kimové, většinou vzniká v důsledku určitých okolností. Proto je důležitá identifikace těchto momentů a jejich včasné podchycení.⁴⁸

Třetí zásadou jsou kouzelné otázky. Ty Kimová popisuje jako imaginární, tvořené fantazií. Jako příklad je uvádí otázku „Představte si, že se v noci stane zázrak, a zatímco spíte, vaše problémy jsou vyřešené. Co by se změnilo příští ráno?“⁴⁹ Tyto otázky jsou pak

---

⁴⁷MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha. ISBN 978-807-3677-398.

⁴⁸MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha. ISBN 978-807-3677-398.

⁴⁹MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha. ISBN 978-807-3677-398.

brány jako východisko pro následnou diskusi o dílčích krocích, které vedou k vyřešení problému.

Čtvrtou zásadou jsou škálovací otázky, které Kimová doporučuje při práci s klienty, pro které není snadné otevřeně komunikovat, a kteří mají obecně horší vyjadřovací schopnosti. Škála může být například číselná a je na sociálním pracovníkovi či sociální pracovníci, jaký konec škály bude vyjadřovat sílu bodování.⁵⁰

Pátou a poslední zásadou jsou dle Kimové posilující či zplnomocňující otázky. Ty Kimová popisuje, jako otázky, které nutí klienta přemýšlet o jeho vlastních zdrojích. Co udělal proto, že dosáhl takového úspěchu. Snahou je tedy posílit klientovu moc v řešeních svých vlastních problémů. Jako řešení situace považuje Kimová přistoupit na klientův pohled a postupně ho otázkami přivést k situacím či k řešením, které již on sám zvolil, a která se již prokázala jako efektivní a adekvátní.⁵¹

Pozorování spontánní interakce rodiny

Zaměření tohoto pozorování se týká především ritualizovaných událostí typu vítání návštěvy, přípravy jídla, volné hry samotných dětí, hry rodičů s dětmi, přípravy dětí na školu, ukládání malých dětí ke spánku. Pozorované situace jsou nejčastěji z prostředí, kdy se odehrává interakce právě mezi rodiči a dětmi, sourozenci, či jinými rodinnými příslušníky.⁵²

Pozorování interakce navozené určitým zadáním.

V tomto případě se zvolí téma, na které musí všichni přítomní členové rodiny reagovat, odpovídat, či se nějakým způsobem zapojit. Témata mohou být libovolného charakteru, ale měla by být volena tak, aby středem tématu byla společná akce, společný

---

⁵⁰MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha. ISBN 978-807-3677-398.

⁵¹MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha. ISBN 978-807-3677-398.

⁵²MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha. ISBN 978-807-3677-398.

zájem rodiny. Například jaký je plán na dovolenou o prázdninách, co jste dělali minulý víkend, plánujete nějaké rekonstrukce v domě či bytě.⁵³

Dotazníky a testy.

Tato metoda je spíše doplňková a použitelná u dospělých, popřípadě pro větší děti. S výsledky se však musí nakládat a prezentovat je rodině s jiným citem a opatrností a s vědomím možné odezvy. Jelikož se jedná o informace, týkající se rodiny samotné musí se s nimi nakládat s větším citem a s vědomím, že se může mnohdy záporný či negativní výsledek jednotlivých členů či rodiny samotné dotknout. Pokud výsledky chceme použít přímo pro práci s rodinou, musí mít sdělovací a srozumitelný charakter. Mohlo by totiž dojít i k špatnému porozumění výsledku a z nich plynoucích záští či negativnímu postupu rodiny vůči sociálnímu pracovníkovi či sociální pracovníci. Zjištěné informace se musí rodině předkládat v co nejpřesnějším a nejjasnějším znění, aby nedošlo k nepochopení z hlediska odborné neznalosti, což tedy znamená, že výsledky podáváme srozumitelným jazykem.⁵⁴

Konstrukce genogramu zobrazujícího příbuzenské vztahy mezi členy rodiny.

Genogram je schématický záznam zdravotních, psychologických a sociálních informací o členech rodiny i o kvalitě vzorců chování a rodinných vztazích nejméně ve třech generacích. Je to speciální druh rodokmenu, využívající tzv. odkrývací techniku.⁵⁵

Využití genogramů v této periodice má význam takový, že znázorňuje intenzitu a kvalitu vztahů v rodině. To však pro rodinu bývá náročným úkolem a některé členy rodiny tím můžeme zablokovat. Pracovník by měl tedy konstruovat genogram společně s rodinou.⁵⁶

---

⁵³MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha. ISBN 978-807-3677-398.

⁵⁴MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha. ISBN 978-807-3677-398

⁵⁵MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008, 380 s. ISBN 978-807-3675-028.

⁵⁶MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha. ISBN 978-807-3677-398.

Strukturované techniky

Pod touto formou posuzování si můžeme představit různé hry, modelování, kreslení dokončování započatých příběhů nebo „sochání“ členů rodiny do podob vystihujících současnou roli v rodině. Tato metoda, dle Matouška a Pazlarové, je hravou a nenásilnou formou zjištění mnohdy důležitých informací, kdy v rámci například „sochání“ členů rodiny můžeme přijít na zajímavé a užitečné informace, o kterých jsme před tím neměli ani ponětí. Například zjištění charakterových rysů jednoho z členů rodiny, jejichž odhalení nám může pomoci v odkrytí či při řešení problémů. Tyto techniky jsou vhodné pro angažování dětí, pro některé dospělé však mohou být náročnější, jelikož se jimi opouští úroveň slovního vyjadřování, a tím se snižuje i racionální kontrola sdělení.⁵⁷

Rozbor dokumentů

Nastává v případě, že s rodinou už byla v minulosti vedena práce s rodinou a dokumenty byly již vytvořeny minulými pracovníky. Tyto dokumenty mají být hodnoceny v kontextu původního cíle „zakázky“ s ohledem na případné ospravedlnění tehdejšího rozhodnutí pracovníka. (Holland, 2014 in Matousek, Pazlarova)⁵⁸

Ekomapa

Stejně jako genogram znázorňuje ekomapa intenzitu a kvalitu vztahů, přináší však dynamický způsob vizuálního znázornění začlenění rodiny do širšího sociálně-ekologického kontextu.⁵⁹ Sociální pracovníci a pracovnice tedy dostanou přehledně strukturovaný obraz popisující život klienta a jeho rodiny, jak z hlediska sociálního žití ve společnosti, tedy jaké má vztahy s přáteli, tak i vztahy v pracovním prostředí. Můžeme také zjistit, jak místo bydliště působí na rodinu, jaké množství pracovních míst místo bydliště nabízí.

---

⁵⁷MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha. ISBN 978-807-3677-398.

⁵⁸MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha. ISBN 978-807-3677-398.

⁵⁹MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha. ISBN 978-807-3677-398.

Matoušek s Pazlarovou uvádějí doporučení k vybraným druhům metod. Jedná se o doporučení k metodám pozorování, rozhovor a dokument.

Doporučení týkající se pozorování lze dle Matouška a Pazlarové provádět dvojitým způsobem. To buď v přirozeném prostředí rodiny, nebo ve zvláštním prostředí, kam rodiny docházejí na určitou dobu během dne, kde se věnují činnostem, na které běžně nemají dostatek času a možností. Matoušek s Pazlarovou upozorňují, že fakta zjištěná pozorováním je nutné prověřovat následně dalšími metodami a to v následujícím pořadí. Fakta zjištěná během pozorování je nutno prověřit následným rozhovorem, po té fakta získaná rozhovorem prověřit opět pozorováním.⁶⁰

Doporučení týkající se dotazníkových metod šetření. Matoušek s Pazlarovou považují dotazníkové metody jako komplexní pro posuzování.⁶¹

Za východisko pro hodnocení situace dítěte uvádí Matoušek s Pazlarovou přehled jeho potřeb. Zmiňují a čerpají zde ze čtyř autorů. Skrze tento výčet potřeb dítěte od různých autorů se nám do podvědomí dostává jakýsi obraz, na který se musíme právě během posouzení zaměřit, a který není vhodný opomenout. S pomocí vybraných metod pro posouzení životní situace dítěte pak můžeme dle Matouška a Pazlarové využít strategii pro posouzení a hodnocení zkoumající potřeby dítěte, zda dochází k jejich naplnění, popřípadě v kterých složkách dochází k nepřiměřenému či přímo špatnému vývoji, a skrze ně následně zrealizovat posouzení.

Ti pak doporučují vyjít z těchto situací, pro zjištění cíle.

Při odůvodněné pochybnosti o tom, zda vlastní nebo náhradní rodina dítěte vychovává přirozeně, a rozhoduje se o způsobu podpory rodiny, popřípadě o jiných opatřeních (včetně výchovy dítěte v jiné rodině). Dítě se dostane do péče jiné rodiny nebo ústavu. Do intenzivní péče se dostane matka nebo otec, popřípadě oba rodiče jsou v nepříznivé životní situaci. Při rozhodování o návratu dítěte do rodiny po jeho umístění mimo rodinu,

---

⁶⁰MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha. ISBN 978-807-3677-398.

⁶¹MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha. ISBN 978-807-3677-398.

respektive se rozhoduje o propuštění dospělého z dlouhodobé ústavní péče a není jisté, zda rodina bude schopna dítě či dospělého přijmout. Při rozhodování o formě péče o dítě po rozvodu rodičů.

Při zprávě probační služby uložené justičními orgány dítětem a mladistvým, zejména tzv. dohled. Při zvažování, zda pracovat s rodinou při terapii dítěte či mladistvého. Při zvažování, zda pracovat s rodinou při terapii dospělého.⁶²

4.1.3 Strategie

Co se týká výběru zaměření strategií pro posouzení u Matouška s Pazlarovou, nacházíme oba typy, které nabízí Navrátil. Matoušek s Pazlarovou využívají jak kvantitativní metodu strategie při dotazníkovém šetření, testech, tvorbě genogramu či ekomap, tak i kvalitativní metodu strategie, kterou představuje zejména individuální reflexe při využití různých metod rozhovoru, u kterých upozorňují především na nutnost prověřování zjištění dat a tím i tedy nutnost analytické a kritické reflektivity.

4.2 Navrátilová

Dle Navrátilové je profesionální posouzení sociálními pracovníky a sociálními pracovníci velmi důležité, jelikož se na základě něj realizují významné kroky, které se dotýkají dětí nejen z krátkodobého hlediska, ale i z hlediska dlouhodobého. Navrátilová zde čerpá z výzkumné produkce českých i zahraničních zdrojů a zaměřuje se na výzkumné poznatky o procesu posouzení a zvažuje principy, které by kvalitní posouzení mělo brát v úvahu s ohledem na snižování rizika pro ohrožené děti. Posuzování Navrátilová dále definuje jako komplexní aktivitu, která zahrnuje systematické a cílené sbírání informací.⁶³

Navrátilová také upozorňuje na nutnost použití odborných publikací a periodik během provádění posuzování a na to navazující jedním z klíčových faktorů nedostatečného

---

⁶²MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha. ISBN 978-807-3677-398. str.104.

⁶³NAVRÁTILOVÁ, Jitka. Proces posouzení životní situace jako zdroj ohrožení dítěte (faktory ovlivňující posouzení ohrožených dětí). SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2011, 11(2): 40-52 [cit. 2015-06-19]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialni prace.cz/soubory/sp2_2011_web-140320151012.pdf

posouzení je dle Navrátilové kvalifikace realizátorů posouzení, tedy českých sociálních pracovníků a pracovníc, která se pak stává příčinou odborné neznalosti a „tápání“ v daném tématu. Tato neznalost, či nedostatečná edukace, pak sociálním pracovníkům a pracovnícím neumožňuje dostatečně rozlišovat faktory podílející se na situaci a také schopnost je hierarchizovat.⁶⁴ S tím souvisí i možná neschopnost sociálního pracovníka a sociálních pracovníc vnímat případy v souvislostech a sledovat další faktory, které do celého případu posouzení vstupují. To nastává v důsledku opomíjení souvislostí a tedy pouze následování jednoho vytyčeného cíle. Následkem takového počínání je pak nepřesné posouzení, které může mít nepříznivým dopad jak na rodiče, tak i na dítě.⁶⁵

Navrátilová tvrdí, že velmi důležitý je také postoj sociálního pracovníka či sociální pracovníce k samotnému posouzení a také to, jak se staví k řešení dilematických situacích, které právě při posuzování životní situace vznikají. Jedná se například o to, jaký přístup sociální pracovník či sociální pracovníce zvolí vůči klientovi, zda přístup direktivní nebo participativní. Navrátilová také upozorňuje na nutnost použití odborných publikací a periodik během provádění posuzování.⁶⁶ Jako rizikové body procesu posouzení Navrátilová uvádí nedostatečnou kvalitu posouzení či dokonce žádné posouzení. To považuje za teoretický zdroj vážných pochybení, která mnohdy mohou být příčinou vedoucích k negativním koncům. Navrátilová zde uvádí pět problematických oblastí, která

---

⁶⁴NAVRÁTILOVÁ, Jitka. Proces posouzení životní situace jako zdroj ohrožení dítěte (faktory ovlivňující posouzení ohrožených dětí). SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2011, 11(2): 40-52 [cit. 2015-06-19]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialni prace.cz/soubory/sp2_2011_web-140320151012.pdf

⁶⁵NAVRÁTILOVÁ, Jitka. Proces posouzení životní situace jako zdroj ohrožení dítěte (faktory ovlivňující posouzení ohrožených dětí). SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2011, 11(2): 40-52 [cit. 2015-06-19]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialni prace.cz/soubory/sp2_2011_web-140320151012.pdf

⁶⁶NAVRÁTILOVÁ, Jitka. Proces posouzení životní situace jako zdroj ohrožení dítěte (faktory ovlivňující posouzení ohrožených dětí). SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2011, 11(2): 40-52 [cit. 2015-06-19]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialni prace.cz/soubory/sp2_2011_web-140320151012.pdf

dělají sociálním pracovníkům a sociálním pracovnícím problémy, a ve kterých hrozí uskutečnění možnosti chybného rozhodnutí. Jedná se o následující oblasti.⁶⁷

- „ 1) Prah pro poskytování sociálních služeb.
- 2) Nedostatečné zapojení dítěte do procesu posouzení.
- 3) Nedostatky ve sběru informací.
- 4) Nedostatky v provedení kritické analýzy.
- 5) Nedostatky v multidisciplinární spolupráci.“⁶⁸

4.2.1 Cíl

Navrátilová definuje cíl jako: posouzení vývojových potřeb dětí, rodičovských kompetencí, faktorů rodinných a prostředí.

Stručné obsahy jednotlivých cílů posouzení popisuje Navrátilová jednotlivě. K vývojovým potřebám dítěte řadí zdraví, vzdělávání, citový a behaviorální vývoj, identita, rodinné a sociální vztahy, sociální vystupování a dovednosti potřebné k samoobsluze. Jako předměty rodičovské kompetence popisuje Navrátilová především kompetence z hlediska schopnosti zabezpečit dítěti základní péči, bezpečí, emoční vřelost, stimulaci, výchovu, vedení a také stabilitu.

Z rodičovských funkcí mají být, dle Navrátilové, posuzovány především funkce z hlediska schopnosti zabezpečit dítěti základní péči, bezpečí, emoční vřelost, stimulaci, výchovu, vedení a také stabilitu.⁶⁹ Zásadním předpokladem pro úspěšnou intervenci je

---

⁶⁷NAVRÁTILOVÁ, Jitka. Proces posouzení životní situace jako zdroj ohrožení dítěte (faktory ovlivňující posouzení ohrožených dětí). SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2011, 11(2): 40-52 [cit. 2015-06-19]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/sp2_2011_web-140320151012.pdf

⁶⁸NAVRÁTILOVÁ, Jitka. Proces posouzení životní situace jako zdroj ohrožení dítěte (faktory ovlivňující posouzení ohrožených dětí). SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2011, 11(2): 40-52 [cit. 2015-06-19]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/sp2_2011_web-140320151012.pdf

⁶⁹NAVRÁTILOVÁ, Jitka. Proces posouzení životní situace jako zdroj ohrožení dítěte (faktory ovlivňující posouzení ohrožených dětí). SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA

nutnost, aby rodiče dobře rozuměli, jaké nároky si rodičovství vyžaduje, a aby byli do určité míry schopni reflektovat své rodičovské schopnosti. Při posuzování, zda je dítě vystaveno ohrožení či nikoliv, je z hlediska rodiny také velmi důležitá soudržnost rodiny. Soudržnost, dobrá komunikace, soužití a vzájemná podpora je pro chod rodiny velmi důležitá a naopak právě nízká míra propojenosti mezi členy rodiny zvyšuje riziko zvýšení míry izolovanosti jejich členů.⁷⁰

Navrátilová popisuje, že sledování rodinného fungování klade na sociální pracovníky a sociální pracovnice větší nároky. Při zjištění vážného porušení rodinného soužití, musejí pak vedle samotného posouzení situace ohroženého dítěte, sociální pracovníci a sociální pracovnice také poskytnout pomoc rodičům. Ta bývá nejčastěji cílena na manželské a rodičovské poradny, od kterých sociální pracovníci a sociální pracovnice očekávají především zlepšení vzájemných vztahů mezi rodiči. V této souvislosti Navrátilová dodává, že v případech práce s rodinami, ve kterých došlo k porušení či narušení rodinného soužití, je zde riziko, že tato neblahá situace výrazně přispěje k ohrožení dítěte. Proto je v následné práci s rodinou dobré využít modelu životní situace a sociálního fungování, což znamená, že sociální pracovníci a sociální pracovnice se během posouzení rodinného fungování zaměří na hledání silných stránek jak u rodičů, tak u dětí, které pak následně mohou klienti, v našem případě rodina, využít ke zlepšení kvality života rodiny.⁷¹

[online]. 2011, 11(2): 40-52 [cit. 2015-06-19]. ISSN 1213-6204. Dostupné z:
http://www.socialniprace.cz/soubory/sp2_2011_web-140320151012.pdf

⁷⁰NAVRÁTILOVÁ, Jitka. Proces posouzení životní situace jako zdroj ohrožení dítěte (faktory ovlivňující posouzení ohrožených dětí). SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2011, 11(2): 40-52 [cit. 2015-06-19]. ISSN 1213-6204. Dostupné z:
http://www.socialniprace.cz/soubory/sp2_2011_web-140320151012.pdf

⁷¹NAVRÁTILOVÁ, Jitka. Proces posouzení životní situace jako zdroj ohrožení dítěte (faktory ovlivňující posouzení ohrožených dětí). SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2011, 11(2): 40-52 [cit. 2015-06-19]. ISSN 1213-6204. Dostupné z:
http://www.socialniprace.cz/soubory/sp2_2011_web-140320151012.pdf

Mezi rodinné a další faktory zařadili britští autoři rodinnou historii a její fungování, širší rodinu, bydlení, zaměstnání, příjem, sociální integraci rodiny a zdroje, které jsou v dispozici v komunitě.⁷²

Mezi rodinné faktory a faktory prostředí pak uvádí rodinnou historii a její fungování, širší rodinu, bydlení, zaměstnání, příjem, sociální integraci rodiny a zdroje, které jsou v dispozici v komunitě.⁷³

Ty zároveň vymezuje na základní tři dimenze životní situace ohroženého dítěte, kterých si sociální pracovník musí všimnout.⁷⁴

Navrátilová klade důraz na předpoklad sociálních pracovníků a sociálních pracovníc pro rozpoznání jednotlivých faktorů, vedoucích k ovlivnění dítěte.⁷⁵

4.2.2 Metody

Mezi metody posuzování zmiňuje Navrátilová verbální komunikaci. Proces posouzení životní situace probíhá především prostřednictvím verbální komunikace. V praxi

---

⁷²NAVRÁTILOVÁ, Jitka. Proces posouzení životní situace jako zdroj ohrožení dítěte (faktory ovlivňující posouzení ohrožených dětí). SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNÁ PRÁCA [online]. 2011, 11(2): 40-52 [cit. 2015-06-19]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialni prace.cz/soubory/sp2_2011_web-140320151012.pdf

⁷³NAVRÁTILOVÁ, Jitka. Proces posouzení životní situace jako zdroj ohrožení dítěte (faktory ovlivňující posouzení ohrožených dětí). SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNÁ PRÁCA [online]. 2011, 11(2): 40-52 [cit. 2015-06-19]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialni prace.cz/soubory/sp2_2011_web-140320151012.pdf

⁷⁴NAVRÁTILOVÁ, Jitka. Proces posouzení životní situace jako zdroj ohrožení dítěte (faktory ovlivňující posouzení ohrožených dětí). SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNÁ PRÁCA [online]. 2011, 11(2): 40-52 [cit. 2015-06-19]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialni prace.cz/soubory/sp2_2011_web-140320151012.pdf

⁷⁵NAVRÁTILOVÁ, Jitka. Proces posouzení životní situace jako zdroj ohrožení dítěte (faktory ovlivňující posouzení ohrožených dětí). SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNÁ PRÁCA [online]. 2011, 11(2): 40-52 [cit. 2015-06-19]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialni prace.cz/soubory/sp2_2011_web-140320151012.pdf

se sociální pracovníci a sociální pracovnice mohou setkat s případy, kdy se rodiče z různých důvodů nedokáží správně a výstižně vyjadřovat, což nemusí vždy znamenat nezájem o komunikaci ze strany rodičů, nýbrž to, že jsou v komunikaci pasivní a to z nějakých jiných důvodů, jako například pokud rodiče pocházejí z jiné země a komunikační bariérou mezi nimi a sociálním pracovníkem či sociální pracovnící je pak, v tomto případě, kulturní odlišnost. Tyto komunikační potíže pak mohou být sociálním pracovníkem či sociální pracovnící vyhodnoceny jako možný nezájem rodičů o spolupráci. Jedná se přitom právě o ochotu, jako o základní předpoklad žádoucích změn. Její případné odmítnutí by pak mohlo znamenat sankce ze stran sociálních pracovníků a sociálních pracovnic.⁷⁶

Pokud není možné posouzení zprostředkovat skrze verbální komunikace, z výše uvedených důvodů, je zde potřeba využít další techniky možnosti zisku informací. Mezi ně patří například pozorování, škálová měření změn, validizované testy a jiné.⁷⁷

Samotné posouzení je pro Navrátilovou naprosto klíčové v celém procesu práce s klientem. Uvádí zde metodu „evidence-based“⁷⁸, neboli přístup, který je charakteristický zdůrazňujícím „sepětí s vědeckými metodami“. Tento přístup je především založen na tom, že základem pro rozhodování sociálních pracovníků či sociálních pracovnic musí být vědecky ověřené důkazy. To však klade zvýšené nároky na vzdělání sociálních pracovníků či sociálních pracovnic. Za vědecky ověřené nástroje se považují například

---

⁷⁶NAVRÁTILOVÁ, Jitka. Proces posouzení životní situace jako zdroj ohrožení dítěte (faktory ovlivňující posouzení ohrožených dětí). SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2011, 11(2): 40-52 [cit. 2015-06-19]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/sp2_2011_web-140320151012.pdf

⁷⁷NAVRÁTILOVÁ, Jitka. Proces posouzení životní situace jako zdroj ohrožení dítěte (faktory ovlivňující posouzení ohrožených dětí). SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2011, 11(2): 40-52 [cit. 2015-06-19]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/sp2_2011_web-140320151012.pdf

⁷⁸NAVRÁTILOVÁ, Jitka. Proces posouzení životní situace jako zdroj ohrožení dítěte (faktory ovlivňující posouzení ohrožených dětí). SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2011, 11(2): 40-52 [cit. 2015-06-19]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/sp2_2011_web-140320151012.pdf

standardizované škály či dotazníky. Jako další metodu Navrátilová zmiňuje také analýzy faktorů ovlivňujících život dítěte a brát přitom zvláštní zřetel na pochopení vztahu rizikových a protektivních faktorů.⁷⁹

4.2.3 Strategie

Sociální pracovník či sociální pracovnice pak musí být schopen zpracovat velké množství mnohotvárného a někdy i protikladného materiálu a stále si uvědomovat jejich smysl, tedy důvod, proč hledá konkrétní informace. Jako důležité uvádí zpracování obsáhlého množství materiálů a následnou práci s nimi. To vyžaduje také široké spektrum znalostí a dovedností sociálních pracovníků a sociálních pracovnic. Navrátilová neopomíjí také využití analytického, kritického a především reflektivního myšlení. Zejména kritické a analytické myšlení umožňuje sociálnímu pracovníkovi či sociální pracovnici důkladně zpracovat informace. Navrátilová zde zmiňuje důležitost reflexe, která umožňuje objektivní hodnocení předpokladů. Naopak se zde vyjadřuje o intuici, které připisuje možnou nespolehlivost, která může vést k předčasným úsudkům. Samotná intuice totiž spočívá ve zkušenostech praktické znalosti sociálního pracovníka či sociální pracovnice.⁸⁰

S použitím metod pro posouzení se u Navrátilové nachází strategie, tedy rozvahy o tom, jak metodologicky uchopit posouzení, které popisuje i Navrátil⁸¹. Zmiňuje využití jak reflexivního myšlení a analytického myšlení umožňujícího důkladného zpracování

---

⁷⁹NAVRÁTILOVÁ, Jitka. Proces posouzení životní situace jako zdroj ohrožení dítěte (faktory ovlivňující posouzení ohrožených dětí). SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNÁ PRÁCA [online]. 2011, 11(2): 40-52 [cit. 2015-06-19]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/sp2_2011_web-140320151012.pdf

⁸⁰NAVRÁTILOVÁ, Jitka. Proces posouzení životní situace jako zdroj ohrožení dítěte (faktory ovlivňující posouzení ohrožených dětí). SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNÁ PRÁCA [online]. 2011, 11(2): 40-52 [cit. 2015-06-19]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/sp2_2011_web-140320151012.pdf

⁸¹NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNÁ PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/1-2007_rolsocialnihopracovnika-120116134909.pdf

informací a hodnocení objektivních předpokladů, které Navrátil uvádí pod kvalitativním přístupem, tak i možnost využití dotazníků či standardizované škály, škálová měření změn, jejichž výsledkem je získání objektivních informací, které Navrátil popisuje jako přístup kvantitativní.

Závěrem pak Navrátilová uvádí, že špatné posouzení zvyšuje pravděpodobnost negativních důsledků v péči o dítě, a proto špatné, nedokonalé či neúplné posouzení životní situace ohroženého dítěte vede k právě k opětovnému zneužívání a zanedbání dětí. Dobré posouzení dle Navrátilové zvyšuje šance návratu dítěte zpět do rodiny, v případě, kde je takový návrat považován za žádoucí či případně také urychlí umístění do vhodné rodiny, v případech, kde je umístění nezbytné. Samotné posouzení je důležitým faktorem, avšak není jediným. Navrátilová v tomto ohledu uvádí další faktory, které významně ovlivňují celý proces posouzení životní situace nezaopatřeného dítěte a těmi jsou: Genetická výbava dítěte, genetická výbava rodičů, chování rodičů a jejich motivace, dostupnost zdrojů a podobně.⁸²

4.3 Hradecké dny

Dalším textem nabízejícím obraz o posuzování životní situace, které mají čeští sociální pracovníci a pracovníce k dispozici, je sborník z páté konference Hradeckých dnů sociální práce. Zaměření Hradeckých dnů sociální práce právě na problematiku posouzení životní situace má výrazně zvýšit povědomí a důležitost věnování se právě tomuto tématu. Další otázkou kladenou na této konferenci byla otázka preferovanějšího strategického přístupu, zda se jedná o přístup kvalitativní či kvantitativní a také využití metod během posuzování. Autory ze sborníku Hradecké dny jsem zvolila opět Navrátila z důvodu praktického poukázání na morální stránku posouzení, který konkrétně popisuje jako uchopení pravdy o životě člověka a fakt, že sociální pracovník či sociální pracovníce by svým posouzením životní situace měli prosazovat zájmy klienta a tedy neprosazovat moc

---

⁸²NAVRÁTILOVÁ, Jitka. Proces posouzení životní situace jako zdroj ohrožení dítěte (faktory ovlivňující posouzení ohrožených dětí). SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2011, 11(2): 40-52 [cit. 2015-06-19]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialni prace.cz/soubory/sp2_2011_web-140320151012.pdf

elity či jiný zájem. Martina Smutka pak, že na posouzení životní situace ohroženého dítěte nazírá z úplně jiného pohledu, kterým je zaměření na individuální zkušenost sociálního pracovníka a sociální pracovnice a tuto zkušenost pak prolínat procesem.

4.3.1 Pavel Navrátil, Pravda v posouzení životní situace

Sborník z páté konference Hradeckých dnů sociální práce nám nabízí pohled na posouzení životní situace od Pavla Navrátila z Fakulty sociálních studií Masarykovy Univerzity v Brně. Ten ve svém úryvku hovoří o posouzení životní situace klienta, jako o jednom z nejobtížnějších a nejkontroverznějších témat, které si v sociální práci objevuje. Tento text nabízí úvod do problematiky posouzení, jejímž námětem byl Navrátilův článek v časopise *Sociální práce/ sociálna práca*, který je již popsán v kapitole číslo jedna, zabývající se určením rámce pro posuzování textů, kde Navrátil popisuje dvě klíčová dilemata- úhly pohledu na posouzení. Jedná se o objektivistický pohled, který se vyznačuje důrazem na pravdu a vírou v existenci objektivní reality a konstruktivistický pohled, který upozorňuje na sociální konstrukci neboli ztvárnění reality a pluralitu neboli mnohočetnost pravd. Posouzení chápe jako závažné z toho důvodu, že jeho výsledek výrazně ovlivní následný průběh života klienta. Poukazuje zde na otázku moci a etiky v sociální práci, kterou zde vysvětluje na úryvcích z Bible, konkrétně případ soudu Ježíše Nazaretského u Piláta Pontského.

4.3.1.1 Cíl

Cílem posouzení dle tohoto Navrátilova textu je uchopení pravdy o životě člověka a fakt, že sociální pracovník či sociální pracovnice by svým posouzením životní situace měli prosazovat zájmy klienta a tedy neprosazovat moc elity či jiný partikulární zájem a zároveň hledat pravdu s klientem s nutností reflexe vlastních předpokladů, které je důležité neopomíjet, aby nedošlo skrze nich k předurčení výsledku.⁸³

---

⁸³NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

4.3.1.2 Strategie

Z tohoto hlediska zde Navrátil otvírá poměrně obsáhlé téma o dvojitým pojetí. Jedná se o objektivismus a konstruktivismus.⁸⁴ Mezi metody používané v objektivistickém přístupu posouzení Navrátil řadí měření, z hlediska sociálního světa můžeme měření aplikovat například v dotaznících či v měřeních škál. Z toho plyne, že objektivistický přístup vykazuje znaky kvantitativního pojetí strategie. U konstruktivismu hovoří jako o potřebě reflexe, čímž strategii připisuje kvalitativní označení. Opírá se zde o teorii, poukazující na to, že v raně moderní epoše bylo charakteristické nahlížet na roli sociálního pracovníka či pracovnice ve smyslu připisujícím jim při pohledu na řešení situace technickou racionalitu. Sociální problémy byly považovány za objektivní a reálné. Řešení problémů bylo jakýmsi instrumentálním úkolem prováděným na základě vědecké teorie a technik.⁸⁵

Model je pak formulován jako reflektování- při- jednání.⁸⁶ Vychází z předpokladu, že sociální realita je konstrukcí, a že úkolem sociálního pracovníka, je podílet se na rekonstrukci problémové situace či sociální konstrukci její přijatelnější alternativy a chápe sociálního pracovníka či sociální pracovníci jako výzkumníka, který se zajímá nejen o řešení samotného problému, ale i o jeho celý sociální rámec.⁸⁷ Reflexi problémové situace

---

⁸⁴NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

⁸⁵NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

⁸⁶NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

⁸⁷NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V.

chápe Schön jako nástroj utváření smyslu komplexní situace, která je vždy poznamenána nejistotou a dvojjazyčností.⁸⁸

U popisu samotném objektivistického přístupu k posouzení rozlišuje Navrátil dvě protichůdné strategie v rámci posouzení a to kvalitativní, neboli konstruktivistická a kvantitativní, neboli objektivistická.⁸⁹ Objektivistická strategie, dále také pozitivistická, se opírá o filozofii objektivismu. Objektivistická strategie klade důraz na tvorbu právě takových nástrojů pro posouzení, které umožňují provádět měření různých aspektů životní situace.⁹⁰

Zmiňuje zde hlavní charakteristický důraz této strategie k posouzení, kterým je nalezení příčiny problému či situace. Během posouzení životním pracovníkem či sociální pracovníci jsou jako výsledky posouzení očekávány nezpochybnitelné závěry.⁹¹

Ta také uvádí základní charakteristiky tohoto přístupu, kdy převažují především následující body:

snahu zachovávat objektivitu a odstup od posuzovaných osob

Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

⁸⁸NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

⁸⁹NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

⁹⁰NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

⁹¹NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

na posouzení se nahlíží jako na sběr dat a důkazů o životní situaci; rozhodnutí se provádí až po sběru všech dostupných informací

rozhodování se provádí na základě poměrování pozitivních a negativních faktorů, využívají se rozhodovací nástroje

výsledky zjištění se validizují prostřednictvím konzultací s dalšími účastníky procesu.⁹²

Za nejdůležitější a základní úkol objektivisticky zaměřeného přístupu posouzení je zjištění fakt, jejichž následná analýza pomůže nalézt nejlepší možné řešení vyskytlé problémové situace či komplikace. Tento proces posouzení má následující náležitosti: je cílený, plánovaný a strukturovaný. Navrátil zde zmiňuje diagnostické formulace, která mají umožnit následující:

Popsat situaci

Vysvětlit příčiny situace

Předpovědět budoucí vývoj situace

Vyhodnotit vývoj

Předepsat/ stanovit vhodný postup.⁹³

Výsledkem aplikace objektivistické strategie při posouzení životní situace, je tvorba profilu osobnosti, vyhodnocení kvantitativních metod měření aspektů životní situace, a případná zpráva pro soud.⁹⁴

---

⁹²NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4. str. 19

⁹³NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

⁹⁴NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

Jako nežádoucí se při tomto přístupu považuje aplikace vlastních pocitů při řešení posouzení. Ba naopak, pro podpoření objektivitu posouzení Hollandová podotýká a upozorňuje na profesionalitu získanou neutrálním postojem sociálního pracovníka či sociální pracovnice.⁹⁵

Můžeme tedy říci, že objektivistickým přístupem získáme pevná data, s kterými dále pracujeme, jak jsem již zmínila, případnou spoluprací se soudem, kdy jde o dodání zpráv ke konkrétnímu procesu případu.⁹⁶

Neopomenutelným aspektem při využití tohoto přístupu je metoda poměřování, vážení pozitiv a negativ, provádění formou soupisu a vzájemného porovnávání, která je využívána také jako způsob pro hodnocení rizika. Ve spolupraci s dalšími odborníky pak rozhodnutí o posouzení nabírá vědeckou důvěryhodnost.⁹⁷

Na konstruktivistickou strategii je nahlíženo s podporou konstruktivistických tezí, kladoucích důraz na profesionální úsudek sociálního pracovníka či sociální pracovnice, který je založen na vhledu do situace a jejím hloubkovým pochopením. Dle toho přístupu, je sociální práce úzce spjata se sociální realitou.⁹⁸ Konstruktivismus považuje příčiny životních obtíží za rozdílné a tedy pak i řešení těchto obtíží bývají rozdílná.

---

⁹⁵NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

⁹⁶NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

⁹⁷NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

⁹⁸NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké

Hovoří zde o potřebě reflexe, jako o promýšlením, přehodnocováním informací, myšlenek, pocitů i celkového porozumění, které se během procesu posouzení utvořilo. Navrátil tvrdí, že kritická reflexe napomáhá sociálnímu pracovníkovi či sociální pracovníci k lepšímu pochopení svých vlastních předpokladů a také to, jak mohou ovlivňovat interpretaci situace.⁹⁹

Navrátil podotýká, že v konstruktivistickém pojetí posouzení nelze osobní reakce sociálních pracovníků či sociálních pracovníc na zjištěné informace, osoby i události zcela ignorovat, proto v konstruktivistickém pojetí je kladen důraz právě na to, aby došlo ze stran sociálních pracovníků či sociálních pracovníc k uznání svých vlastních subjektivních východisek a předpokladů. Navrátil uvádí mezi základní východiska základní životní orientaci, teoretická východiska a neopomíná ani vlastní předpoklady. Samotný konstruktivistický přístup k posouzení pracuje s takovým východiskem, které uvádí existenci více než jedné příčiny problému a existenci více než jednoho řešení.¹⁰⁰

Navrátil tvrdí, že v případě konstruktivistického přístupu k posouzení se klade důraz na aktivní participaci jak klientů, tak i dalších aktérů životní situace. Samotný konstruktivistický přístup k posouzení pracuje s takovým východiskem, které uvádí existenci více než jedné příčiny problému a existenci více než jednoho řešení.¹⁰¹

---

dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

⁹⁹NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

¹⁰⁰NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

¹⁰¹NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

Úkolem konstruktivistického přístupu posouzení je pak schopnost získat hloubkovou znalost o klientovi a jeho situaci a vystavěním užitečného souboru významů a kreativního myšlení, které podpoří klienta jeho růstu a posune ho dál.¹⁰²

Shrnutí a závěrečnou sumarizaci v obou přístupech posouzení tabulka č. 1, kdy jako „posouzení jako vědecké pozorování“ prezentuje objektivistický přístup a „posouzení jako reflexe“ přístup konstruktivistický.

Tabulka č. 1

	Posouzení jako vědecké pozorování	Posouzení jako reflexe
Základní postoj	Objektivita, odstup	Nezávislost, úzký vztah
Záměry	Sběr informací, fakt a důkazů Provést rozhodnutí	Hloubková znalost Tvorba úsudku Porozumění životní situaci
Časování	Rozhodnutí může proběhnout až po dokončení posouzení	Posouzení probíhá průběžně Výstupy posouzení se průběžně vypořádkují
Metody	Měření Vážení Rozhodovací nástroje Validace s druhými	Hloubkový rozhovor Rozhodovací nástroje Reflexe s druhými

JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK. Posuzování životní situace v sociální práci: sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce, Hradec Králové 24. až 25. října 2008. ISBN 978-80-7041-419-4

4.3.1.3 Metody

S aplikací a druhy metod, které Navrátil¹⁰³ uvádí, se seznamujeme již v popisu strategií. Jednotlivé metody se vážou na zmiňované dva přístupy v posouzení životní

¹⁰²NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

¹⁰³NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

situace a těmi jsou přístupy objektivistický a konstruktivní. Názorné shrnutí a sumarizace metod je uvedena v tabulce č. 1.

Jako základní metodu pro posouzení v objektivistickém přístupu Navrátil považuje metodu využívání poměrování pozitiv a negativ. Jedná se tedy o zvažování, které je prováděno nejběžnější formou a to soupisem pozitiv a negativ a jejich následného vzájemného porovnávání. Tato metoda vážení, či zvažování, je velmi rozšířeným způsobem pro hodnocení rizika. Samotné poměrování pozitiv a negativ je obdobou klasické analýzy, která, jako v ekonomice, srovnává náklady a užitek.¹⁰⁴ Metoda tedy spočívá v poměrování negativ a pozitiv, tedy faktorů, působících na dítě. Je zde důležitá individuální orientace sociálních pracovníků či sociálních pracovníc na poskytování pomoci ohroženému dítěti a tím tedy snaze pomoci mu dle svého nejlepšího vědomí a svědomí, nenechat se ovlivnit zájmy mocenských elit. Neprosazování zájmu mocenských elit ve smyslu nekritického přijímání normativity u sociálních pracovníků a sociálních pracovníc na OSPOD- orgán sociálně- právní ochrany dětí a na to, jak má vypadat správná rodina. Z toho vyplývají nároky na sociální pracovníky a sociální pracovníce OSPODU ve smyslu dodržování kompetencí a povinností daných státním nařízením v souladu s posouzením životní situace, jakým je poskytnout potřebnou pomoc, centrum zájmů sociálních pracovníků a sociálních pracovníc by mělo být blaho dítěte, v případě potřeby komunikovat i s dalšími odborníky, jako například lékaři, psychology, pedagogy apod.

Jelikož, jak Navrátil uvádí, objektivistický přístup vychází z přírodních věd, pak předměty zájmu tohoto přístupu jsou témata, která mohou být měřena. Mezi metody používané v objektivistickém přístupu posouzení tedy Navrátil řadí měření. Z hlediska sociálního světa můžeme měření aplikovat například v dotaznících či v měřeních škál. Dále sem Navrátil zařazuje průběžný sběr dat a jejich následnou syntézu, tvorbu

---

¹⁰⁴NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

validizovaných nástrojů pro posouzení, která se pak využívají během provádění měření různých aspektů životní situace.¹⁰⁵

Metoda měření nabízí jasné výsledky a data, protože tento přístup předpokládá vysoký stupeň jistoty zjištění. K posílení sociálního pracovníka či sociální pracovnice o rozhodnutí je vhodné využívat konzultace pro získání názorů také od vnějších expertů, kterými mohou být například lékaři, které pak rozhodnutí dodávají vědeckou důvěryhodnost.¹⁰⁶

Metody používané v konstruktivistickém přístupu, které Navrátil¹⁰⁷ uvádí, je především metoda reflexe povahy individuálních charakteristik a životní situace klienta.¹⁰⁸

Reflexi Navrátil¹⁰⁹ popisuje jako promýšlení, přehodnocování informací, myšlenek, pocitů i celkového porozumění, které se během procesu posouzení utvořilo. Zmiňuje i reflexi kritickou, jejímž cílem je pomoc sociálnímu pracovníkovi či sociální

---

¹⁰⁵NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

¹⁰⁶NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

¹⁰⁷NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

¹⁰⁸NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

¹⁰⁹NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

pracovníci v chápání svých vlastních předpokladů a také faktu, jak mohou ovlivňovat způsob interpretace situace.¹¹⁰

Zdůrazněna je také metoda interpretace, konkrétní zdůraznění interpretačního aspektu posouzení. Dále mezi metody posouzení uvádí Navrátil také hloubkový rozhovor, jelikož za úkol konstruktivistického přístupu posouzení je považováno získání hloubkové znalosti klienta a jeho situace. Metoda tvorby rozhodovacích nástrojů, která má za cíl vytvoření konceptu úsudku. Ten pak, jak tvrdí Navrátil, má mnohem blíže k porozumění, jako metodě poznání.

Navrátil zde také uvádí metodu interpretace, jako metodu společného dosahování znalostí, posouzení.¹¹¹

4.3.2 Martin Smutek, možnost objektivního posouzení reality v souvislosti intersubjektivitě světa

Martin Smutek se ve svém článku vydaného v rámci sborníku páté konference Hradeckých dnů uvádí pohled na posouzení s využitím intersubjektivitě světa, tedy vzájemného sdílení svých subjektivních významů, které přisuzujeme věcem či lidem.¹¹² Jak jsem již zmínila v Úvodu práce, text Martina Smutka jsem si zvolila z důvodu odlišného pojetí posouzení životní situace. Smutek zde rozebírá individualitu sociálního pracovníka či sociální pracovnice s ohledem na jejich životní zkušenosti. Ty pak chápe jako predispozice pro pochopení jednání druhých.

---

¹¹⁰NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

¹¹¹NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4. str. 12 -13

¹¹² SMUTEK, Martin. Intersubjektivita světa a posuzování životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka, Martin SMUTEK, eds. Posuzování životní situace v sociální práci. První. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 26 - 32. ISBN 978-80-7041-419-4.

4.3.2.1 Cíl

Jako cíl posouzení životní situace dle Smutka má být dosaženo pochopení situace, do které se klient dostal, pochopení příčin a důvodů pro jeho jednání a na základě tohoto pochopení pak poskytovat potřebnou pomoc v rámci posouzení životní situace.

Být schopen posoudit něčí život, je dle Smutka otázkou schopností vžít se do jeho konkrétní životní situace. S tím souvisí důležitost našeho subjektivního pohledu na věc a na našich životních zkušenostech.

4.3.2.2 Metody

Vychází se z Navrátilova výchozího textu¹¹³ a využívá kvalitativní a kvantitativní strategie, kvantitativní metodu v provádění měření různých aspektů sociální situace, v textu odkazuje k objektivnímu posouzení s využitím statistických postupů a zároveň i metodu kvalitativní, jelikož zde hovoří o sebepojetí vnitřních zkušeností sociálního pracovníka či sociální pracovnice, jako o motivech, které předurčují pochopení pro jednání klienta. Využívá zde také například metodu pozorování, nezmiňuje zde však metody dotazníků, rozhovorů apod., které uvádí Navrátil¹¹⁴.

4.3.2.3 Strategie

Strategicky pak vychází z Navrátilových metod¹¹⁵, jímž připisuje označení *aby* a *protože*. V kontextu s analýzou zde využívá motiv *aby*, zmínka o analýza nás navádí do

---

¹¹³NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/1-2007_rolsocialnihopracovnika-120116134909.pdf

¹¹⁴NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/1-2007_rolsocialnihopracovnika-120116134909.pdf

¹¹⁵NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/1-2007_rolsocialnihopracovnika-120116134909.pdf

charakterově výzkumné strategie označené jako kvantitativní. Motiv *protože* pak popisuje jako zrcadlení neboli reflektování a tím avizuje strategii kvalitativní.

Jednání člověka je ovlivněno motivy, které Smutek pojmenovává motivy *aby* a motivy *protože*, jimiž pomáhá objasnit souvislosti jednání člověka z hlediska příčin a následků. Při analýze motivací lidského jednání se na otázku motivu takového jednání odpovídá s použitím *aby* tehdy, kdy má cíl jednání budoucí charakter, tedy když jednání není ještě realizováno a jedná se o motiv iniciativního jednání, který poukazuje na cílový stav, kterého chce jedinec prostřednictvím jednání dosáhnout. Motiv *protože* je pak motivem takového jednání, které je již odpovědí na předešlé jednání. V tomto motivu se pak zrcadlí zkušenosti předchozí socializace osobnosti.¹¹⁶

V souvislosti s naším jednáním připomíná Smutek podstatu minulosti, která slouží jako zásobárna zkušeností, která způsobuje rutinizaci neboli zevšednění, vytvoření si určité stereotypizace našeho jednání, to probíhá především v takových situacích, které se často opakují a tím pádem klesá i problematičnost rozhodování o našich budoucích aktivitách a zároveň se prostřednictvím nich formuje náš pohled na svět.¹¹⁷

Obecně pak Smutek uvádí, že motivy a chování druhé osoby mohou být pochopeny na základě našich společných struktur významností, obecně pak řečeno na základě naší vzájemné sociální a časoprostorové blízkosti. Intersubjektivitu světa pak, jak

---

¹¹⁶ SMUTEK, Martin. Intersubjektivita světa a posuzování životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

¹¹⁷ SMUTEK, Martin. Intersubjektivita světa a posuzování životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

již bylo zmíněno na začátku textu, vysvětluje jako vzájemné sdílení svých subjektivních významů, které přisuzujeme věcem a lidem.¹¹⁸

5. Zjištění

Pro strukturu a hlavní body posouzení životní situace ohroženého dítěte jsem zvolila Navrátil¹¹⁹ vydefinované tři základní oblasti posuzování. Jedná se o cíl, metody a strategie. Jednotlivé oblasti jsem charakterizovala a zjištěnými informacemi analyzovala text ostatních, vybraných autorů.

5.1 Posouzení cíle

Navrátil¹²⁰ vyjadřuje nutnost definování si cíle a s ním spojenými otázkami, které vedou k správnému nasměrování přímo k centru problému. Za hlavní považuje vydefinování hlavního objektu posuzování.

Navrátilová¹²¹ ve svém textu jasně definuje cíl a tím je posouzení vývojových potřeb dětí, rodičovských kompetencí, faktorů rodinných a prostředí. Odráží se tedy v Navrátilovu přístupu k cíli a jasně ho definuje.

---

¹¹⁸SMUTEK, Martin. Intersubjektivita světa a posuzování životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

¹¹⁹NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/1-2007_rolsocialnihopracovnika-120116134909.pdf

¹²⁰NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/1-2007_rolsocialnihopracovnika-120116134909.pdf

¹²¹NAVRÁTILOVÁ, Jitka. Proces posouzení životní situace jako zdroj ohrožení dítěte (faktory ovlivňující posouzení ohrožených dětí). SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA

Matoušek s Pazlarovou¹²² definují jako cíl posouzení zjištění rodinných poměrů dětí, mladistvých a dospělých.

Smutek¹²³ si za cíl klade zkoumání podstaty naší subjektivní individuální reality, tedy individuální životní zkušenosti, rozhodování sociálních pracovníků či sociálních pracovníc a vliv individuální životní zkušenosti na možnosti posouzení okolností života klienta.

Navrátil¹²⁴ v textu o Pravdě posouzení životní situace definuje cíl, s ohledem na tuto tematiku, jako uchopení pravdy o životě člověka a prosazování zájmů klienta či klientky.

5.2 Porovnání strategie

Navrátil¹²⁵ jako body strategie uvádí dva přístupy zaměřující se na posouzení a to přístup kvantitativní, který klade důraz na tvorbu posuzovacích validizovaných nástrojů, a dále pak kvalitativní přístup, který klade důraz na důležitost reflexe, ve smyslu reflexe povahy individuálních charakteristik, týkajících se podmínek rodiny. Navrátil¹²⁶ zde dále

---

[online]. 2011, 11(2): 40-52 [cit. 2015-06-19]. ISSN 1213-6204. Dostupné z:

http://www.socialniprace.cz/soubory/sp2_2011_web-140320151012.pdf

¹²² MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha. ISBN 978-807-3677-398.

¹²³ SMUTEK, Martin. Intersubjektivita světa a posuzování životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka, Martin SMUTEK, eds. *Posuzování životní situace v sociální práci*. První. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 26 - 32. ISBN 978-80-7041-419-4.

¹²⁴ NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). *Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008*. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

¹²⁵ NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNÁ PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/1-2007_rolesocialnihopracovnika-120116134909.pdf

¹²⁶ NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNÁ PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204.

zmiňuje další modely strategie a to diagnostické pojetí posouzení životní situace, kde se klade důraz na důkladnou diagnózu klientova problému a s ní spojený následný plán péče, tedy intervence či psychoterapie. Posledním strategickým typem k posouzení dle Navrátila je model, uvádějící kognitivní modely, které ovlivňují způsob posouzení problémové situace klienta sociálními pracovníky či sociálními pracovníci. Jedná se o model konvenční, využívající formu precedentu, model strukturální a model heuristický, kdy se sociální pracovník či sociální pracovníce snaží vyhledat různé zdroje informací pro vnímání klientovi situace v různých souvislostech.

U Navrátilové¹²⁷ nacházíme strategie, které popisuje i Navrátil¹²⁸. Zmiňuje využití jak reflexivního myšlení a analytického myšlení umožňujícího důkladného zpracování informací a hodnocení objektivních předpokladů, které Navrátil uvádí pod kvalitativním přístupem, tak i možnost využití dotazníků či standardizované škály, škálová měření změn, jejichž výsledkem je získání objektivních informací, které Navrátil popisuje jako přístup kvantitativní.

Co se týká výběru zaměření strategií pro posouzení u Matouška s Pazlarovou¹²⁹, nacházíme oba typy, které nabízí Navrátil. Matoušek s Pazlarovou využívají jak kvantitativní metodu strategie při dotazníkovém šetření, testech, tvorbě genogramu či ekomap, tak i kvalitativní metodu strategie, kterou představuje zejména individuální

Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/1-2007_rolsocialnihopracovnika-120116134909.pdf

¹²⁷ NAVRÁTILOVÁ, Jitka. Proces posouzení životní situace jako zdroj ohrožení dítěte (faktory ovlivňující posouzení ohrožených dětí). SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2011, 11(2): 40-52 [cit. 2015-06-19]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/sp2_2011_web-140320151012.pdf

¹²⁸ NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/1-2007_rolsocialnihopracovnika-120116134909.pdf

¹²⁹ MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha. ISBN 978-807-3677-398.

reflexe při využití různých metod rozhovoru, u kterých upozorňují především na nutnost prověřování zjištění dat a tím i tedy nutnost analytické a kritické reflektivity.

Smutek¹³⁰ strategicky vychází z Navrátilových metod¹³¹, kde využívá kvantitativní metodu v provádění měření různých aspektů sociální situace, v textu odkazuje k objektivnímu posouzení s využitím statistických postupů a zároveň i metodu kvalitativní, jelikož zde hovoří o sebepojetí vnitřních zkušeností sociálního pracovníka či sociální pracovnice, jako o motivech, které předurčují pochopení pro jednání klienta.

Navrátil¹³² se i ve svém druhém textu opírá o již zmiňované druhy strategií a to o objektivismus a konstruktivismus, kdy jako „posouzení jako vědecké pozorování“ prezentuje objektivistický přístup a „posouzení jako reflexe“ přístup konstruktivistický.

5.3 Porovnání metod

Navrátil¹³³ zmiňuje důležitost zjišťovacích metod a pro objektivnější a efektivnější záběr posouzení a pro dosažení komplexního obrazu životní situace doporučuje použití více než jen jedné metody. Jednotlivé modely posouzení dle Navrátila pak jsou například dotazníky, testy, škály, hry, malování, analýza dokumentů, ale jako nejefektivnější a nejdůležitější uvádí rozhovor. Neopomíná ani důležitost pozorování.

---

¹³⁰ SMUTEK, Martin. Intersubjektivita světa a posuzování životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka, Martin SMUTEK, eds. Posuzování životní situace v sociální práci. První. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 26 - 32. ISBN 978-80-7041-419-4.

¹³¹ NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/1-2007_rolsocialnihopracovnika-120116134909.pdf

¹³² NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

¹³³ NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/1-2007_rolsocialnihopracovnika-120116134909.pdf

Mezi metody zmiňované Navrátilovou¹³⁴ patří verbální komunikace, škálování a měření změn, pozorování, validizované testy a jiné. Významný důraz pak Navrátilová klade zejména na metodu pozorování, kterou definuje jako komplexní aktivitu, zahrnující systematické a cílené sbírání informací. Dále také uvádí metodu schopnosti analýzy faktoru ovlivňující život dítěte. Vychází tedy také z Navrátilových druhů metod.

U Matouška s Pazlarovou¹³⁵ nacházíme oba typy, které nabízí Navrátil¹³⁶. Matoušek s Pazlarovou využívají jak kvantitativní metodu strategie při dotazníkovém šetření, testech, tvorbě genogramu či ekomap, tak i kvalitativní metodu strategie, kterou představuje zejména individuální reflexe při využití různých metod rozhovoru, u kterých upozorňují především na nutnost prověřování zjištění dat a tím i tedy nutnost analytické a kritické reflektivity.

Metodicky Smutek¹³⁷ využívá princip motivů a to konkrétně motivy *aby* a motivy *protože*, jimiž pomáhá objasnit souvislosti jednání člověka z hlediska příčin a následků.

Z Navrátilova¹³⁸ pojetí posouzení životní situace, vyplývajícího z textu Pravda o posouzení životní situace, vyvstává obdobné užití metod, jaké jsou definovány i v jeho

---

¹³⁴ NAVRÁTILOVÁ, Jitka. Proces posouzení životní situace jako zdroj ohrožení dítěte (faktory ovlivňující posouzení ohrožených dětí). SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2011, 11(2): 40-52 [cit. 2015-06-19]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialni prace.cz/soubory/sp2_2011_web-140320151012.pdf

¹³⁵ MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha. ISBN 978-807-3677-398.

¹³⁶ NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialni prace.cz/soubory/1-2007_rolesocialnihopracovnika-120116134909.pdf

¹³⁷ SMUTEK, Martin. Intersubjektivita světa a posuzování životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka, Martin SMUTEK, eds. *Posuzování životní situace v sociální práci*. První. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 26 - 32. ISBN 978-80-7041-419-4.

¹³⁸ NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). *Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008*. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

východím textu, a jsou to tedy dotazníky, měřeních škál, průběžný sběr dat a jejich následnou syntézu, tvorbu validizovaných nástrojů pro posouzení, metodu interpretaci či hloubkový rozhovor.

Předloženými analýzami modelů od vybraných jednotlivých autorů tedy nabízíme výběr metod, strategií a cílů vhodných pro použití při provádění procesu posouzení životní situace ohroženého dítěte sociálními pracovníky či sociálními pracovníci. Vybrání autoři se ve svých modelech zabírají konkrétními body metod, cílů a strategií, a tedy sociální pracovník či sociální pracovníce si pak mohou zvolit, čemu věnují svou pozornost, co se vztahuje k jimi řešené problematice, či text využít jako doprovodný materiál pro posouzení. Jednotlivé analýzy modelů nám nabízejí návrhy, jak dosáhnout vytyčených cílů pro posouzení.

Model Matoušek Pazlarová se vztahuje konkrétně na hodnocení ohroženého dítěte se zaměřením na rodinu, tedy hodnocení ohroženého dítěte a rodiny, z čehož nám plyne i definování cíle, který autoři definují jako zjištění rodinných poměrů dětí, mladistvých a dospělých. Sociální pracovníci či sociální pracovníce pak tedy mohou volit tento model jako výchozí a základní pro čerpání informací o posouzení životní situace ohroženého dítěte, jelikož se komplexně zabývá posouzením životní situace ohrožené dítěte v rodinném pozadí a kontextu. Ostatní modely lze pak pojmout jako doplňkové.

Metodicky pak autoři radí využít více než jen jednu metodu pro posuzování a to z důvodu zajištění obsáhlejšího zisku informací. Metodologicky nám pak doporučují využití rozhovoru, pozorování interakce, dotazníky a testy, konstrukce genogramu, doporučují využít ekomapu, rozbor dokumentů a jiné. Obě metody poskytují biopsychosociální informace o identitě a zázemí klienta a tím sociální pracovník či sociální pracovníce získají větší přehled o klientově situaci. Ze strategického plánu Matoušek s Pazlarovou následují výchozí strategie od Navrátila a to tedy strategie kvantitativní, tedy zaměřenou spíše na dotazníky, testovací úkoly a škály měření a kvalitativní, zaměřené naopak především na individuální reflexi.

Model Navrátilové¹³⁹ upozorňuje na nutnost brát každé posuzování zcela individuálně a ke každému přistupovat s profesionalitou a komplexností. Cílově se zde zaměřuje na tři skupiny, a tedy cíl posouzení definuje jako vývojové potřeby dítěte, rodičovské funkce a rodinné a environmentální faktory. Pokud tedy sociální pracovník či sociální pracovnice chtějí uchopit posouzení životní situace ohroženého dítěte komplexněji, v tomto modelu naleznou potřebné informace. Matoušek s Pazlarovou nám tedy předkládají komplexnější a rozsáhlejší zázemí pro čerpání cílů, strategií a metod s konkrétním zaměřením na hodnocení ohroženého dítěte a rodiny. Navrátilová zde, spojením tímto tří cílů posouzení, vytváří jakési půdorysné zázemí pro posouzení klienta, jelikož se vybrané cíle vztahují k biopsychosociální oblasti dítěte. Mezi metody autorka řadí verbální komunikaci, kterou, jako hlavním prostředkem probíhá interakce mezi sociálním pracovníkem či sociální pracovnicí a klientem. Opět zde nacházíme stejné pojetí strategií a to využití jak kvalitativních, se zaměřením na sebereflexi sociálního pracovníka, či sociální pracovnice, tak i kvantitativní, zabývající se dotazníky, testy či měřeními.

Ze sborníku Hradeckých dnů nám Pavel Navrátil¹⁴⁰ nabízí pohled na posouzení, kde se zaměřuje především důrazem na uchopení pravdy a víry a dále rozbor dvou hlavních strategií pro posuzování a tím je objektivismus a konstruktivismus. Z výchozího textu Pavla Navrátila, z kterého jsem si vydefinovala tři oblasti pro posouzení životní situaci, se ale ani jedna ze strategie objektivismus či konstruktivismus neobjevuje. Z Navrátilova¹⁴¹ druhého textu, ze sborníku Hradecké dny, však může odvodit jistou

---

¹³⁹ NAVRÁTILOVÁ, Jitka. Proces posouzení životní situace jako zdroj ohrožení dítěte (faktory ovlivňující posouzení ohrožených dětí). SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNA PRÁCA [online]. 2011, 11(2): 40-52 [cit. 2015-06-19]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/sp2_2011_web-140320151012.pdf

¹⁴⁰ NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

¹⁴¹ NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V.

spojitost mezi strategiemi kvalitativními a kvantitativními a objektivismem a konstruktivismem, kdy v popisu konstruktivismu hovoří o potřebě reflexe, která je zastoupena i v popisu kvalitativní strategii a v popisu objektivistické strategie o důrazu na tvorbu nástrojů pro posouzení, které umožňují provádět měření různých aspektů životní situace, čímž se podobá strategii kvantitativní, která využívá různá měření či škály.

Tento model tedy nabízí analýzu propracované studie zaměřené na uchopení pravdy v procesu posouzení životní situace s využitím strategických prvků, rozpracovaných do konkrétních metod po posouzení. Sociální pracovníci či sociální pracovnice by měli nahlédnout do toho modelu a sebereflexivně si obohatit dosavadně získané znalosti z oblasti posouzení životní situace. Za cíl pak považuje Navrátil uchopení pravdy o životě člověka spolu s faktem, že sociální pracovník či sociální pracovnice se snaží primárně o prosazení zájmů svého klienta. Strategicky pak konstruktivismus uvádí, jako kvantitativní, objektivismus pak pojmenovává, jako kvantitativní. Metodicky je Navrátil zaměřen především na přístupy, které se vážou k jednotlivým strategiím, například objektivistický přístup- obsahující prvky kvalitativního přístupu nabízí využití dotazníků, testů, jde tedy o získání měřitelných výsledků a přístup konstruktivistický, tedy kvantitativní s užitím sebereflexe.

Pro proces posouzení životní situace ohroženého dítěte z toho plyne, že Navrátil¹⁴² apeluje na neutralitu v posuzování ze stran sociálních pracovníků a sociálních pracovnic, ve smyslu nenechat se zmanipulovat či neprosazovat zájmy mocenských skupin, a v důrazu prosazovat jen a pouze zájmy klienta, tedy snažit se o pomoc výhradně dítěti, jehož rodinné zázemí pro něj, jeho vývoj či zdraví, může být ohrožující, a včas na

---

Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

¹⁴² NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4

tyto rizika přijít a to právě využitím již zmíněných metod, z kterých Navrátil vybírá například metodu zvažování, která je rozšířeným způsobem pro hodnocení rizik.

Důležitá je zde také, jak Navrátil¹⁴³ uvádí, aktivní participace dalších aktérů životního prostředí. Aktivní participace ve smyslu aktivní spoluúčasti na řešení problému posouzení životní situace ohroženého dítěte aktéry, které do životní situace dítěte nějak spadají. Těmito aktéry jsou především rodiče, sourozenci, blízké příbuzenstvo. Aktivní zapojení se do procesu posouzení skrze zapojení se metod posuzování, kterými jsou například rozhovor či dotazníky. Důležité je zde také provádění měření různých aspektů životní situace, pro jejichž kladné výsledky je vhodná spoluúčasť rodičů, kteří by se měli snažit vytvořit pro dítě a jeho vývoj, co nejlepší zázemí a to například vhodným stylem výchovy, vyvarování se sociálně patologických jevů jako například alkoholismu či gamblerství a tedy dbát na zodpovědnost rodičovského profilu, dbát na správnou výchovu a nezanedbávat dítě například z hlediska zdravotní péče, či nedostatečnému věnování se dítěti, a být zodpovědný nejen vůči sobě samým, ale hlavně také vůči dítěti.

Posledním předloženým modelem je model Martina Smutka¹⁴⁴, který posouzení uchopuje v souvislosti intersubjektivní svobody, což znamená vzájemného sdílení svých subjektivních významů, které přisuzujeme věcem či lidem. Za cíl si Smutek klade zkoumání podstaty individuálních zkušeností jedince, rozhodování sociálních pracovníků či sociálních pracovníc a vliv individuální životní zkušenosti na život klienta. Tento model nám poskytuje jakousi hloubkovou sondu do nitra individuálních zkušeností jedince. Pokud se sociální pracovníci či sociální pracovnice chtějí obohatit při sběru informací o posouzení životní situace, tento model nabízí jeho objektivní pojetí se zaměřením rozborů na míru ovlivnění životních zkušeností sociálních pracovníků či sociálních pracovníc,

---

¹⁴³ NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4

¹⁴⁴ SMUTEK, Martin. Intersubjektivita světa a posuzování životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka, Martin SMUTEK, eds. Posuzování životní situace v sociální práci. První. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 26 - 32. ISBN 978-80-7041-419-4.

kteřou pak mohou promítat negativně na klienty. Metodologicky se zaměřuje na využití metod *aby* a *protože*, prostřednictvím kterých poukazuje na motivace lidského jednání. Strategicky pak využívá kvantitativních a kvalitativních modelů také. V kontextu s analýzou zde využívá motiv *aby*, zmínka o analýza nás navádí do charakterově výzkumné strategie označené jako kvantitativní. Motiv *protože* pak popisuje jako zrcadlení neboli reflektování a tím avizuje strategii kvalitativní.

V závěrečném shrnutí můžeme odvodit, že poslední dva modely pro posouzení životní situace, tedy modely z vybraných článků sborníku Hradeckých dnů od Pavla Navrátila¹⁴⁵ a Marina Smutka jsou hloubkovými sondami, co se týká uchopení pravd o posouzení životní situace z hlediska zamýšlení se nad hloubkovou strukturou a podnětem modelů. Nabízejí a otevírají nám nový pohled na věc, vnášejí nové podněty k obohacení tématu. První dva modely od Matouška a Pazlarové a od Navrátilové nám podávají jasné obrazy s vytyčenými cíli, metodami a strategie pro posouzení životní situace. Co v kterém případě zvolit za metodu a skřez jakou strategii k ní dospět.

---

¹⁴⁵NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

6. Závěr

Předkládaná práce zabývající se tématem posouzení životní situace ohroženého dítěte vytyčila a nastínila obraz, který rozšiřuje povědomí českým sociálním pracovníkům či českým sociálním pracovnícím o této problematice, na základě posouzení jednotlivých popisů charakteristik vydefinovaných oblastí u vybraných autorů v porovnání s výchozím Navrátilovým textem. Z posouzení a z jednotlivých popisů jsme se dozvěděli, že zmiňovaní autoři ve svých metodikách, určených k posuzování životní situace, vycházejí či aplikují Navrátilovy zmíněné tři oblasti posouzení. Z hlediska oblasti cíle si všichni popisovaní autoři jasně určují znění cíle, tedy předmětu posuzování.

Ze strategické oblasti jsme našli u všech autorů rysy vycházející z Navrátilovy koncepce pojetí strategie a to na základě užití metodických postupů a z nich vyplývajících forem strategií. V oblasti metod se u všech zmiňovaných autorů škála metod rozšiřuje a zobrazuje se nám pestrý výběr metod. U každého autora však najdeme metody totožné či podobné s Navrátilovými, které jsme si vydefinovali ve výchozím textu, výjimkou je však zvolená metodika u Smutka, který z hlediska zaměření svého textu na intersubjektivitu světa přináší v tomto ohledu nové metody, které využívá.

Navrátilová jako cíl posouzení životní situace ohroženého dítěte volí posouzení vývojových potřeb dětí, do kterých řadí například posouzení zdraví, vzdělání, citový vývoj dítěte, rodičovských kompetencí, mezi které řadí například zajistit dítěti bezpečí, vedení či základní péči, a faktorů rodinných a prostředí, kam zařazuje širší rodinu, příjmy rodiny či historii rodiny a její fungování. Snaží se tedy posouzení pojmout komplexně. Navrátilová staví do popředí posouzení životní situace ohroženého dítěte vědecké metody a zdůrazňuje potřebu odbornosti sociálních pracovníků z hlediska rozpoznání rizik, vedoucích k ohrožení dítěte. Důležitost připisuje verbální komunikaci, jako metodě pro posouzení životní situace ohroženého dítěte, a to z důvodu, že komunikace je základní složkou mezilidské interakce a na dobré komunikaci a vedení dobrého rozhovoru je postaven vztah

mezi klientem a sociálním pracovníkem či sociální pracovnící. Upozorňuje také na problémy v komunikaci, s kterými se sociální pracovníci či sociálně pracovníce mohou setkat v praxi, kterými jsou například kulturní odlišnost či neschopnost rodičů se z různých příčin vyjadřovat, což je nutno brát s nadhledem a nepovažovat to hned jako nezájem ze strany rodičů. Dále mezi metody zařazuje různá pozorování, škálová měření změn aj. Pozornost věnuje sběru informací a jejich kvalitnímu vyhodnocení. S ohledem na posouzení životní situace dítěte se nám tedy Navrátilová nepředkládá komplexní popis rodinného zázemí, jako Matoušek s Pazlarovou a zůstává tedy spíše v rovině teoretické.

Matoušek s Pazlarovou věnují procesu posouzení velký zájem a cílem je dle nich zjištění rodinných poměrů dětí, mladistvých a dospělých. Posouzení pak v kontextu široce pojímá nejen posouzení rizik pro dítě, ale i posouzení funkčnosti rodiny, kde posuzuje vývojové potřeby dítěte, kapacitu rodičů z hlediska poskytování základní péče, bezpečí, emoční stability atd., ale také faktory, které se vztahují k rodině a prostředí, v jakém prostředí rodina žije, jaké jsou příjmy rodiny a vztahy v rodině. Metodicky pak apelují na použití více, než jedné metody pro posouzení životní situace ohroženého dítěte, čímž získáme více informací z širšího úhlu pohledů. Preferují metodu rozhovoru, které věnují velkou pozornost v procesu posouzení životní situace ohroženého dítěte. Rozhovor diferencují dle zaměření jeho předmětu. Je to například rozhovor zaměřující se na vlastní chování posuzované osoby či rozhovor týkající se chování členů rodiny a fungování rodiny jako celku. Zaměřují se tedy na rodinné vztahy, fungování rodiny jako celku, čímž se snaží podchytit charakteristiku zázemí dítěte. Hodnotí tedy posouzení životní situace ohroženého dítěte v pojetí rodiny, rodinného zázemí a vztahů. Co se týče podchycení rodinného zázemí a vztahů, popisují zde metodu genogramu, která spočívá v schématickém zachycení informací o členech rodiny z oblasti zdravotní, psychologické a sociální, dále pak vzorců chování a rodinných vztahů, a dále pak metodu ekomapy, které je obdobná struktura genogramu avšak přináší novou dimenzi na pohled rodiny a to z hlediska jejího začlenění do sociálně- ekologického kontextu, jako například života rodiny z hlediska sociálního

života rodiny ve společnosti, vztahy s přáteli, vztahy s okolím v místě bydliště či vztahy v práci.

Smutek s ohledem na posouzení životní situace ohroženého dítěte dává důraz na individuální přístup k posouzení ze stran sociálních pracovníků a sociálních pracovníc, který je založen na jejich individuálních zkušenostech. Význam a důležitost posouzení životní situace je dle Smutka ve vztazích sociálních pracovníků a sociálních pracovníc vůči samotným klientům (ve smyslu posoudit jejich životní situaci) a ve vztahu sociálních pracovníků a sociálních pracovníc ke společnosti (prostřednictvím zjišťování situací klientů a jejich adaptace na obtížné životní situace poskytovat informace a podklady pro rozvoj společnosti, konkrétně v souvislosti rozvoje sociální politiky). Poukazuje zde na metodu motivů pro objasnění příčin lidského jednání, kde neopomíná poukázat na důležitost podstaty minulosti, která slouží jako zásobárna zkušeností a v tomto důsledku pak může způsobit rutinizaci, stereotypizaci našeho chování a tím i ovlivnit naše rozhodování. Z tohoto hlediska je nutné být se vědom svých individuálních zkušeností a umět je objektivně zhodnotit a reflektovat v procesu posouzení a tím nezpůsobit ovlivňování rozhodnutí, na základě naší minulé zkušenosti, které by mohlo mít pro klienta a jeho situaci zásadní význam a případně i postih. V souvislosti s minulou zkušeností Smutek uvádí, že minulé zkušenosti se stávají zásobárnou, naše minulé zkušenost pak může rutinizovat naše budoucí jednání. Rutinizovat se smyslu předkládat nám stejné nebo obdobné řešení či přístup pro podobnou či stejnou situaci, kterou jsme již v minulosti jednou prožili. Problémy klientů jsou však různorodé a individuální, proto je vhodné přihlídnout k naší předešlé zkušenosti, avšak reflektovat všechny okolnosti týkající se problému v aktuálním procesu posouzení a brát v potaz nové skutečnosti, a ne soudit pouze na základě předešlých zkušeností a tím případ rutinizovat. V souvislosti s posouzením životní situace ohroženého dítěte, v případech rodin, které mají více dětí a již některé jim byly v minulosti odebrány nebo v případě, kdy se jedná o ponechání či odebrání jednoho z dětí z rodiny, z toho plyne, že zkušenosti s odebráním jednoho dítěte z rodiny, či jeho

ponechání v rodině by měly být brány sociálními pracovníky a sociálními pracovníci v potaz reflektovaně u nové situace procesu posouzení s dalším dítětem.

Výsledný efekt, který předkládaná práce přináší, je tedy seznámení se s tématem posouzení životní situace nezaopatřeného dítěte, popisem či charakteristikou metod, cílů a strategií, které sociálním pracovníkům či sociálním pracovnícům pomáhají navést při orientaci v posouzení a také porovnání s vybranými autory.

Pro posouzení životní situace ohroženého dítěte se nejkompexněji jeví, co se týče předmětu posouzení, využít model Matouška a Pazlarové, kterým obsáhneme nejen problematiku ohroženého dítěte, ale i pozadí rodiny, rodinných vztahů a prostředí. Doplňkovými modely pak mohou být zejména modely Navrátila¹⁴⁶ a Smutka, kteří posouzení životní situace ohroženého dítěte popisují z hlediska společenské zakázky a teoretických konceptů využitelných při posuzování, jako je například důležitost uchopení pravdy v posouzení životní situace ohroženého dítěte a snahy upřednostňovat jen a pouze zájmy klienta a nenechat se ovlivnit zájmy okolí a také reflektovat vlastní zkušenosti jako základnu pro sběr zkušeností.

Je nutné však reflektovat, že jsem nepracovala se všemi texty zabývající se posouzením, ale pouze s vybranými. Nutno poznamenat, že má práce reflektuje posouzení životní situace v jednotlivých modelech dle vybraných autorů, které jsem analyzovala skrze schéma cíl-metody-strategie, a tedy práce nepodává celkový obraz, který je sociálním pracovníkům a sociálním pracovnícům k posuzování životní situace ohroženého dítěte dostupný v České Republice. Modely a v nich popsané jednotlivé cíle, metody a strategie tedy nejsou jediné, které mají sociální pracovníci a sociální pracovníce k dispozici. Během procesu posouzení životní situace ohroženého dítěte je tedy třeba brát v potaz i ostatní autory, které se dané problematice věnují a nebrat tuto práci jako hlavním, výchozím textem pro posuzování životní situace ohroženého dítěte.

---

¹⁴⁶NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

Přínosem mé práce je poskytnutí obrazu o posuzování životní situace ohroženého dítěte z hlediska mnou vybraných autorů, věnujících se této problematice. Na základě různých modelů od různých autorů poskytnu úvod do problematiky posuzování životní situace ohroženého dítěte a to prostřednictvím vydefinovaných cílů, metod a strategií pro posouzení. Práce seznamuje s problematikou posouzení životní situace ve spojitosti i s rodinou dítěte, rodinným zázemím, rodinnými vztahy a rodinným pozadím obecně. Aspekt rodiny v posuzování životní situace ohroženého dítěte hraje důležitou roli, jelikož rodina je přirozeným prostředím pro vývoj dítěte, což jsem zjistila z analýzy modelů Matouška a Pazlarové a Navrátilové. Práce seznamuje i s teoretickými koncepcemi v procesu posuzování, které nabízí autoři ze sborníku Hradecké dny, Smutek s Navrátilém.

Seznam literatury

1. KOVAŘÍK, Jiří. Posuzování potřeb ohroženého dítěte. In: MATOUŠEK, Oldřich, KOLÁČKOVÁ, Jana, KODÝMOVÁ, Pavla (eds.) MATOUŠEK, Oldřich *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008, 380 s. ISBN 978- 80-7367-502-8. S. 201-229
2. MATOUŠEK, Oldřich. Sociální práce se zneužívanými, týranými a zanedbávanými dětmi a jejich rodinami. In: MATOUŠEK, Oldřich, KODÝMOVÁ, Pavla, KOLÁČKOVÁ Jana (eds.) 2005. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 351 s. ISBN 80-736-7002-X. s. 27-42
3. MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha. ISBN 978-807-3677-398
4. NAVRÁTILOVÁ, Jitka. Proces posouzení životní situace jako zdroj ohrožení dítěte (faktory ovlivňující posouzení ohrožených dětí). SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNÁ PRÁCA [online]. 2011, 11(2): 40-52 [cit. 2015-06-19]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/sp2_2011_web-140320151012.pdf
5. NAVRÁTIL, Pavel. Posouzení životní situace: úvod do problematiky. SOCIÁLNÍ PRÁCE/ SOCIÁLNÁ PRÁCA [online]. 2007, 2007(1): 72 - 86 [cit. 2015-06-29]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/1-2007_rolesocialnihopracovnika-120116134909.pdf
6. NAVRÁTIL, Pavel. Pravda v posouzení životní situace. In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). *Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008*. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.
7. SEDLÁKOVÁ, Gabriela a Dagmar KALÁTOVÁ. *Vybrané ošetrovatelské modely a týrané dítě*. 1. vyd. Praha: Triton, 2010, 140 s. ISBN 978-807-3874-124.

8. SMUTEK, Martin. Intersubjektivita světa a posuzování životní situace In: JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK (eds.). Posuzování životní situace v sociální práci: Sborník z konference V. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 24. až 25. října 2008. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 11 - 25. Edice texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-419-4.

Přílohy

Příloha č. 1 – Tabulka

	Posouzení jako vědecké pozorování	Posouzení jako reflexe
Základní postoj	Objektivita, odstup	Nezávislost, úzký vztah
Záměry	Sběr informací, fakt a důkazů Provést rozhodnutí	Hlubková znalost Tvorba úsudku Porozumění životní situaci
Časování	Rozhodnutí může proběhnout až po dokončení posouzení	Posouzení probíhá průběžně Výstupy posouzení se průběžně vynořují
Metody	Měření Vážení Rozhodovací nástroje Validace s druhými	Hlubkový rozhovor Rozhodovací nástroje Reflexe s druhými

JANEBOVÁ, Radka a Martin SMUTEK. *Posuzování životní situace v sociální práci: sborník z konference V.*

Hradecké dny sociální práce, Hradec Králové 24. až 25. října 2008. ISBN 978-80-7041-419-4

Summary

This work is an Assessment of endangered children and gives to social workers an objective point of view on the issue of assesment. According to the main text, which explains the conditions of realization of assessment, I chose three main topics. Through them I analyzed other texts from the authors I have chosen. The outcome is giving to Czech social workers a summary of available methods and principles of the Assessment of children in comparison to the main three topics.